

หลักเกณฑ์และวิธีการยึดทรัพย์สิน

ในบทที่แล้วได้กล่าวถึงแนวความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการยึดทรัพย์สินของบุคคล ในบทนี้ จะกล่าวถึงหลักเกณฑ์และวิธีการยึดทรัพย์สิน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง* และเนื่องจากวิธีการยึดทรัพย์สินเป็นวิธีปฏิบัติซึ่งมีกำหนดอยู่ในระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 ฉะนั้น ควรที่จะได้มีการศึกษาระเบียบดังกล่าว เพื่อให้ทราบถึงขั้นตอนการยึดทรัพย์สิน อันจะใช้เป็นข้อมูลประกอบในการวิเคราะห์ปัญหาการยึดทรัพย์สินเกินส่วนที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องรับผิดชอบที่จะกล่าวในบทต่อไป การพิจารณาในส่วนนี้ จะอาศัยกฎหมายไทยเป็นหลัก และเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษและประเทศฝรั่งเศสบ้างตามควรแก่กรณี เพราะประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีการพัฒนาทางด้านหลักกฎหมายเป็นอย่างมาก ส่วนประเทศอังกฤษและประเทศฝรั่งเศสก็เป็นประเทศแม่แบบของระบบกฎหมาย Common Law และ Civil Law ตามลำดับ

ลักษณะทั่วไปของการยึดทรัพย์สิน

เมื่อลูกหนี้ก่อนนี้ ลูกหนี้ยอมมีหน้าที่ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ หากไม่ชำระหนี้ เจ้าหนี้ย่อมมีสิทธิบังคับชำระหนี้เอาที่ทรัพย์สินของลูกหนี้จนสิ้นเชิง ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 214 ส่วนวิธีการบังคับให้มี

---

* การยึดทรัพย์สินในคดีล้มละลายและการยึดทรัพย์สินชั่วคราวก่อนศาลพิพากษา ไม่อยู่ในขอบเขตของการศึกษานี้

การชำระหนี้ที่มีบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยเจ้าหนี้ชอบที่จะฟ้องร้องจนชนะคดีก่อน แล้วจึงขอให้ยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาขายทอดตลาดเป็นตัวเงินเพื่อใช้หนี้เงินตามที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาชอบที่จะได้รับต่อไป

กระบวนการบังคับคดีเป็นกระบวนการชดใช้ค่าเสียหายโดยกฎหมายเพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง¹ ซึ่งกำหนดสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบของคู่ความในคดี โดยบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา กล่าวคือคำพิพากษาของศาลเป็นแต่คำสั่งชี้ขาดหรือบอกกล่าวให้ทราบว่าฝ่ายใดจะต้องรับผิดชอบอีกฝ่ายหนึ่งเพียงใดหรือไม่ หรือจะต้องปฏิบัติหรืองดเว้นอะไรเท่านั้น² ไม่มีสภาพบังคับ ยังต้องมีการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล เพื่อให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้รับสิทธิอันเกิดจากคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น การบังคับคดีจึงเป็นกระบวนการภายหลังที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีแล้ว ที่ทำให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ในสถาบันกฎหมายของประเทศ ทำให้บ้านเมืองมีชื่อมีแป นนำมาซึ่งความสงบสุขของสังคมโดยทั่วไป³ โดยเป็นวิธีการซึ่งบุคคลที่แพ้คดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งที่เรียกว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องถูกบังคับโดยเจ้าพนักงานของศาลหรือของรัฐ ให้ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น ในเมื่อ

¹ American Jurisprudence, 2nd ed. Vol. 30, "Execution," (New York : The Lawyer Co-operative Publishing Co. Rochester, 1967), p. 445.

² พลประสิทธิ์ ฤทธิรักษา, แนวคิดและหลักปฏิบัติเบื้องต้นเกี่ยวกับการบังคับคดีจากคำพิพากษาศาลฎีกา (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด, 2533), หน้า 12.

³ คมกริช วัฒนเสถียร, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาคบังคับคดี, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : สรรพการพิมพ์, 2510), หน้า 92.

บุคคลนั้นไม่ยอมปฏิบัติตามโดยความเต็มใจของตน⁴

ในประเทศอังกฤษ กระบวนการบังคับคดีเป็นกระบวนการที่เริ่มต้นใหม่ โดยแยกต่างหากและเป็นอิสระ เพื่อให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเป็นผลและเป็นกระบวนการที่ตามมาภายหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด ให้ชดใช้ค่าเสียหายที่เหมาะสม⁵ การบังคับคดีในความหมายทั่วไปหมายถึงการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลตามความยุติธรรม หรือการทำให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเป็นผล และการบังคับคดีในความหมายแคบหมายถึงการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลโดยเจ้าพนักงานของรัฐ ภายใต้หมาย fieri facias, possession, delivery, sequestration, fieri facias de bonis ecclesiasticis ฯลฯ⁶ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาได้รับผลตามคำพิพากษาซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ที่แท้จริงและทั้งหมดของการดำเนินคดีแห่ง⁷

วิธีการบังคับคดีจะต้องเป็นวิธีการที่เหมาะสมและเป็นผลกับค่าเสียหายที่จะให้ ซึ่งค่าเสียหายก็จะต้องเหมาะสมและสัมพันธ์กับสิทธิตามกฎหมายและ

⁴ พิพัฒน์ จักรางกูร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง การบังคับคดี (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2533), หน้า 1.

⁵ Jack I.H. Jacob, The Reform of Civil Procedural Law and Other Essays in Civil Procedure (London : Sweet & Maxwell, 1982), p. 281.

⁶ Halsbury's Law of England, Reprinted. 4th ed. Vol. 17, "Execution," (London : Butterworth & Co. (Publishers) Ltd., 1971), p.232.

⁷ Jack I.H. Jacob, The Reform of Civil Procedural Law and Other Essays in Civil Procedure, p. 283.

บทสรุปของการต่อสู้คดี ในประเทศอังกฤษ จะต้องมีการคำพิพากษา คำสั่งของศาล ก่อนจึงจะบังคับได้ ต่างจากในประเทศเยอรมัน อิตาลี ในคดีตัวเงิน โฉงก์ สามารถดำเนินการบังคับคดีโดยการรวบรวมเงินได้โดยไม่ต้องมีการคำพิพากษาหรือ คำสั่งของศาลก่อน ในประเทศอังกฤษ ศาลไม่มีอำนาจที่จะบังคับตามคำพิพากษา ของตน กระบวนการภายหลังคำพิพากษาจะเริ่มดำเนินการ โดยคู่ความที่ประสบ ความสำเร็จ จะเลือกวิธีการบังคับและเวลาในการบังคับด้วยตนเอง⁸

ในประเทศไทย การบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะ มีวิธีการที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับคำพิพากษาของศาล กล่าวคือในกรณีศาล พิพากษาให้ลูกหนี้กระทำการ งดเว้นกระทำการ หรือให้ชำระหนี้เงินจำนวนหนึ่ง ก็จะมีวิธีการบังคับคดีที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะทำการศึกษา เฉพาะกรณีการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้ ชำระเงินจำนวนหนึ่งเท่านั้น

เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาให้คู่ความฝ่ายใดแพ้คดี ปฏิบัติการชำระหนี้ เงินแล้ว หากคู่ความซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดี (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) มิได้ปฏิบัติตาม คำพิพากษาของศาลโดยสิ้นเชิงและพ้นกำหนดเวลาที่ศาลกำหนดไว้ในคำบังคับแล้ว⁹ คู่ความซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) มีอำนาจร้องขอให้บังคับคดี ยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาขายทอดตลาดชำระหนี้ได้ภายใน 10 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง¹⁰ ซึ่งการร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษา หรือคำสั่งนี้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องดำเนินการบังคับคดีให้ครบถ้วนตามขั้นตอน ภายใน 10 ปี กล่าวคือต้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี และต้องแถลงต่อ

⁸ Ibid, p. 281.

⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 276

¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271

เจ้าพนักงานบังคับคดีขอให้ยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้ครบถ้วนภายใน 10 ปี นับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ดังนั้น หากเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาแล้วขายทอดตลาดได้เงินไม่คุ้มหนี้ และโจทก์ประสงค์จะบังคับคดีอีก โจทก์จะแถลงขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินอื่นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เมื่อเกินกำหนด 10 ปีแล้วไม่ได้¹¹

เมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ร้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีแล้ว ศาลจะออกหมายบังคับคดีตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีจัดการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาและขายทอดตลาด เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้รับหมายบังคับคดีแล้ว เป็นหน้าที่ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือผู้แทน ต้องไปติดต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อวางเงินค่าใช้จ่ายในการยึดทรัพย์สิน และนำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปทำการยึดทรัพย์สิน เจ้าพนักงานบังคับคดีซึ่งเป็นเจ้าพนักงานของศาล¹² จะแปลและปฏิบัติตามหมายบังคับคดีโดยเคร่งครัด เนื่องจากหมายบังคับคดีเป็นการออกโดยอาศัยคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล

เมื่อได้พิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแล้ว พบว่ามีได้ให้คำจำกัดความของการยึดทรัพย์สินไว้ อย่างไรก็ดี ศาลฎีกาและผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านได้ให้ความหมายของการยึดทรัพย์สินไว้ดังนี้

อ. พินันท์ จักรางกูร : การยึดทรัพย์สินหมายถึงการเอาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาไว้ในความดูแลรักษาของเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อดำเนินการตามกฎหมายให้บรรลุผลตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล¹³

¹¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 5344/2536

¹² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1(4)

¹³ พินันท์ จักรางกูร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง การบังคับคดี, หน้า 215.

คำพิพากษาฎีกาที่ 187/2490 : การยึดทรัพย์สินคือการเอาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาไว้ในความดูแลรักษาของเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อดำเนินการตามกฎหมาย ให้บรรลุผลตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล¹⁴

ศ. ประพนธ์ ศาคะมาน : การยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หมายถึงการเอาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามา เพื่อดำเนินการตามกฎหมาย ให้บรรลุผลตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล¹⁵

อ. มาโนช จรมาศ : การยึดถือทรัพย์สินหมายถึงการเข้าควบคุมหรือครอบครองทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีจะระวังรักษาทรัพย์สินนั้นเอง หรือจะตั้งให้ผู้อื่นเป็นผู้รักษาทรัพย์สินนั้นก็ได้ แล้วแต่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะเห็นสมควร¹⁶

อ. ยงยุทธ กาฬกาญจน์ : การยึดคือการเอาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาเพื่อดำเนินการตามกฎหมายเพื่อให้บรรลุผลตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล¹⁷

ศุภลักษณ์ จันทพลาบูรณ์ : การยึดคือการเอาทรัพย์สินมาอยู่ในความดูแลรักษาของเจ้าพนักงานบังคับคดี โดยปกติการยึดนั้นเป็นวิธีการที่ใช้เมื่อ

¹⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 187/2490 วินิจฉัยว่า ยึดคือการเอาทรัพย์สินมาอยู่ในความดูแลรักษาของเจ้าพนักงานบังคับคดี

¹⁵ ประพนธ์ ศาคะมาน, คำบรรยายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520), หน้า 198.

¹⁶ มาโนช จรมาศ, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรสามสี, 2526), หน้า 155.

¹⁷ ยงยุทธ กาฬกาญจน์, คู่มือกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรสามสี, 2517), หน้า 67.

ทรัพย์สินนั้นเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาและมีตัวตนอยู่ที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา¹⁸

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการยึดทรัพย์สินหมายถึง การบังคับชำระหนี้เงิน โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะกระทำต่อทรัพย์สินของลูกหนี้ ตามคำพิพากษา โดยนำเอาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาขายทอดตลาดตาม คำแถลงของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ทำให้ทรัพย์สินนั้นเปลี่ยนเป็นเงิน ซึ่งเมื่อ พิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 278 ประกอบกับมาตรา 282* แล้ว จะเห็นได้ว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตาม คำพิพากษา ในกรณีไม่มีเหตุตามกฎหมายให้เจ้าพนักงานบังคับคดีงดการบังคับคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 292 หรือมาตรา 293 หรือ ถอนการบังคับคดีตามมาตรา 295 หรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ได้รับอนุญาตจาก ศาลให้ทุเลาการบังคับคดี ตามมาตรา 231 หรือมาตรา 247 เจ้าพนักงานบังคับคดี จะต้องนำเอาทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาด เพื่อนำเงินมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ ตามคำพิพากษาเสมอ¹⁹ ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่าการบังคับคดีในประเทศไทย มุ่ง ไปที่การยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อทำการขายทอดตลาด วิธีการ ดังกล่าว เป็นวิธีการที่จำกัดอำนาจในการดำเนินการตามหมายบังคับคดีของ เจ้าพนักงานบังคับคดี ทำให้เกิดปัญหาการยึดทรัพย์สินเกินส่วนที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา

¹⁸ ศุภลักษณ์ จันทพลาบูรณ์, "ระบบการบังคับคดีทางแพ่ง," หน้า 252.

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 282 บัญญัติว่า

"ถ้าคำพิพากษาหรือคำสั่งใดกำหนดให้ชำระหนี้จำนวนหนึ่ง ภายใต้อำนาจ บังคับแห่งบทบัญญัติห้ามมาตราต่อไปนี้ เจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมมีอำนาจที่จะรวบรวม เงินให้พอชำระตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธียึดหรืออายัด และขายทรัพย์สิน ของลูกหนี้ตามคำพิพากษตามบทบัญญัติในลักษณะนี้ ..."

¹⁹ คมกริช วัฒนเสถียร, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาคบังคับคดี, หน้า 226.

ต้องรับผิดชอบประการหนึ่ง คือ ในกรณีที่หนี้ตามคำพิพากษามีจำนวนไม่มากนัก ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็อาจถูกยึดเพื่อขายทอดตลาดชำระหนี้ได้ ซึ่งในการขายทอดตลาดนี้ ก็มักขายได้ในราคาต่ำกว่าราคาแท้จริงของทรัพย์สินนั้น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็จะได้รับส่วนแบ่งจากการขายทอดตลาดเป็นจำนวนน้อย ซึ่งในบางครั้ง อาจจะไม่ได้รับประโยชน์ใด ๆ จากการขายทอดตลาดเลย อันเนื่องมาจากทรัพย์สินที่ยึดติดจำนองเจ้าหนี้รายอื่นอยู่ หรือเป็นกรณีที่ทรัพย์สินนั้น เป็นของเจ้าของรวมหลายคน ซึ่งแตกต่างจากการยึดทรัพย์สินในประเทศสหรัฐอเมริกา ที่มีรูปแบบการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหลายรูปแบบ เช่น the fieri facias เป็นหมายบังคับคดีทั่วไปเพื่อยึดและขายทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา the venditioni exponas เป็นหมายบังคับคดีซึ่งบังคับให้ขายสินค้าที่ถูกยึดภายใต้ the fieri facias แต่ยังคงไม่ได้ทำการขายสินค้านั้น the levari facias เป็นหมายบังคับคดีซึ่งให้ยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา และให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้รับค่าเช่าและผลประโยชน์จากที่ดินนั้น จนกว่าโจทก์จะพอใจ the extendi facias or extent เป็นหมายบังคับคดีซึ่งให้หัวหน้าเจ้าพนักงานบังคับคดี (sheriff) ตีราคาทรัพย์สินที่ยึดให้เต็มมูลค่าก่อนที่จะส่งมอบให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา โดยอาจตีราคาทรัพย์สินเท่ากับหนี้ที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องชำระตามหมายบังคับคดีก็ได้ elegit เป็นหมายบังคับคดีซึ่งให้หัวหน้าเจ้าพนักงานบังคับคดีส่งมอบที่ดินครึ่งหนึ่งให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ภายหลังจากที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้รับค่าเช่าและผลประโยชน์ไปบ้างแล้ว²⁰

จากที่กล่าวมาข้างต้น เห็นได้ว่าในประเทศสหรัฐอเมริกา มีวิธีการยึดทรัพย์สินหลากหลายรูปแบบ ทำให้ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องรับผิดชอบเพียงเท่าที่เป็นหนี้ ลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็จะให้ความร่วมมือในการบังคับคดี และศาล

²⁰ American Jurisprudence, 2nd ed. Vol. 30, "Execution," p. 461 - 462.

ก็มีโอกาสที่จะช่วยเหลือลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่สรุปคดีได้ โดยเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ก็จะได้รับชำระหนี้ครบถ้วนตามความมุ่งหมายของการดำเนินคดีด้วย สำหรับในประเทศไทย เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิเลือกวิธีการบังคับคดีที่เหมาะสมได้ ทำให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้รับชำระหนี้เป็นผลสำเร็จ

ทรัพย์สินที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอาจนำยึดเพื่อการชำระหนี้

การที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะใช้สิทธิบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้เพียงใดนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 214 ได้บัญญัติรับรองไว้ว่า "เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะให้ชำระหนี้ของตนจากทรัพย์สินของลูกหนี้จนสิ้นเชิง..." และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 282 วรรคแรก บัญญัติว่า "ถ้าคำพิพากษาหรือคำสั่งใดกำหนดให้ชำระเงินจำนวนหนึ่ง ภายใต้อำนาจแห่งบทบัญญัติห้ามมาตราต่อไปนี้ เจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมมีอำนาจที่จะรวบรวมเงินให้พอชำระตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธียึดหรืออายัด และขายทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาตามบทบัญญัติในลักษณะนี้ คือ (1) โดยวิธียึดและขายทอดตลาดสิ่งหาปริมาณอันมีรูปร่างและอสังหาริมทรัพย์..." และมาตรา 283 วรรคแรก บัญญัติว่า "ถ้าจะต้องยึดหรืออายัดและขายทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาตามความในมาตราก่อน เจ้าพนักงานบังคับคดีชอบที่จะยึดหรืออายัดหรือขายบรรดาทรัพย์สินที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอ้างว่าเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ภายใต้อำนาจแห่งบทบัญญัติมาตรา 284 และ มาตรา 288"

จากบทบัญญัติดังกล่าว กฎหมายให้ความคุ้มครองสิทธิในการได้รับชำระหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเป็นอย่างมาก โดยให้ทรัพย์สินของลูกหนี้ทั้งหมดเป็นประกันสำหรับการชำระหนี้ เพียงแต่การยึดทรัพย์สิน จะกระทำเกินกว่าที่พอจะชำระหนี้มิได้เท่านั้น ดังนั้น ทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้ตามคำพิพากษาจึงอาจถูกยึดได้ แต่อย่างไรก็ตาม การยึดทรัพย์สินของบุคคลภายนอกซึ่งมิได้เป็นคู่ความใน

กระบวนการพิจารณาของศาลจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะเป็นกรณีตามประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 วรรค 2²¹

ปัญหาที่ต้องพิจารณาคือว่า "ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา" จะมีความหมายเพียงใด

ก่อนที่จะพิจารณาปัญหาดังกล่าว ผู้เขียนขออธิบายความหมายของคำว่า "ทรัพย์สิน" และ "ทรัพย์สิน" เสียก่อนว่ามีความหมายเพียงใด

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้บัญญัติความหมายของคำว่า "ทรัพย์สิน" และ "ทรัพย์สิน" ไว้ดังนี้

มาตรา 137 "ทรัพย์สิน หมายความว่า วัตถุที่มีรูปร่าง"

มาตรา 138 "ทรัพย์สินหมายความรวมทั้งทรัพย์สินและวัตถุไม่มีรูปร่าง
ซึ่งอาจมีราคาและถือเอาได้"

เพื่อให้ได้ความหมายอันแท้จริงของคำว่า "ทรัพย์สิน" จำเป็นที่จะต้องศึกษามาตรา 137 และมาตรา 138 ประกอบกัน

บทบัญญัติมาตรา 137 ให้ความหมายของคำว่า "ทรัพย์สิน" ว่าหมายถึงวัตถุที่มีรูปร่างเท่านั้น ซึ่งหมายถึงการเห็นได้ด้วยตา เป็นตัวเป็นตนคือมีร่างมีรูป²² ส่วนทรัพย์สินนั้น หมายถึงวัตถุไม่มีรูปร่างซึ่งอาจมีราคาได้และถือเอาได้อีกประการหนึ่งด้วย

²¹ มาโนช จรมาศ, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4, หน้า 102, และโปรดดูบทที่ 2 หน้า 30 - 34 ประกอบ.

²² ประมุข สุวรรณศรี, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1,4 ว่าด้วยทรัพย์สิน, พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2525), หน้า 8.

ดังนั้น เมื่อพิจารณาความหมายตามมาตรา 137 และมาตรา 138 แล้ว คำว่า "ทรัพย์สิน" นั้น ก็มีความหมายเกี่ยวพันกับคำว่า "ทรัพย์สิน" ทั้งนี้ เป็นเพราะว่าทรัพย์สินนั้นมีความหมายรวมไปถึงทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุมีรูปร่างด้วย กล่าวคือ คำว่า "ทรัพย์สิน" นอกจากจะหมายถึงวัตถุมีรูปร่างแล้ว ยังต้องเป็นวัตถุมีรูปร่างซึ่งอาจมีราคาได้และถือเอาได้ด้วย ส่วนคำว่า "ทรัพย์สิน" นั้น หมายถึงวัตถุมีรูปร่างซึ่งอาจมีราคาได้และถือเอาได้ประการหนึ่ง และยังหมายถึงวัตถุไม่มีรูปร่างซึ่งอาจมีราคาได้และถือเอาได้อีกประการหนึ่งด้วย²³

ทรัพย์สินและทรัพย์สินจะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ข้างต้น หากขาดหลักเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่ง ก็จะเป็นทรัพย์สินหรือทรัพย์สินมิได้ ทรัพย์สินนั้นยังอาจแบ่งออกได้อย่างกว้างว่าเป็นทรัพย์สินที่เคลื่อนที่ได้ เรียกว่า "สังหาริมทรัพย์" และทรัพย์สินที่เคลื่อนที่ไม่ได้ เรียกว่า "อสังหาริมทรัพย์"

1. สังหาริมทรัพย์นั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 140 บัญญัติว่า สังหาริมทรัพย์ หมายความว่า ทรัพย์สินอื่นนอกจากอสังหาริมทรัพย์ และหมายความรวมถึงสิทธิอันเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้นด้วย

2. อสังหาริมทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 139 บัญญัติว่า อสังหาริมทรัพย์ หมายความว่า ที่ดินและทรัพย์สินอันติดอยู่กับที่ดินมีลักษณะเป็นการถาวร หรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดินนั้น และทรัพย์สินสิทธิอันเกี่ยวกับที่ดินหรือทรัพย์สินอันติดอยู่กับที่ดินหรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดินด้วย

จากความหมายของคำว่า "ทรัพย์สิน" และจากการพิจารณาบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 282 จะเห็นได้ว่าข้อจำกัดในการยึดทรัพย์สินคือทรัพย์สินนั้นต้องเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่โดยที่

²³ บัญญัติ สุชีวะ, คำอธิบายประมวลกฎหมายว่าด้วยทรัพย์สิน

กฎหมายมิได้ให้ความหมายของคำว่า "ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา" แต่อาจสรุปได้ว่าถ้ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว ไม่ว่าทรัพย์สินนั้นจะอยู่ที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรืออยู่ในความครอบครองของผู้อื่นไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ก็ถือว่าเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งเป็นประกันการชำระหนี้ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาจนสิ้นเชิง ตัวอย่างเช่น ทรัพย์สินซึ่งลูกหนี้ตามคำพิพากษานำไปจำนำหรือจำนอง ทรัพย์สินดังกล่าวยังเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาอยู่ เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจยึดได้ นอกจากนั้น ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ยังมิได้หมายความว่าเฉพาะทรัพย์สินที่เป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเสมอไป ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 282 วรรคท้าย ยังได้บัญญัติว่า "เพื่อประโยชน์แห่งมาตรานี้ ทรัพย์สินที่เป็นของภรรยา หรือที่เป็นของบุตรผู้เยาว์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งตามกฎหมายอาจถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือเป็นทรัพย์สินที่อาจบังคับเอาชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้นั้น เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจยึดหรืออายัดและเอาออกขายได้ตามที่บัญญัติไว้ข้างบนนี้" จึงทำให้ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่อยู่ภายใต้บังคับชำระหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษารวมความถึง

1. ทรัพย์สินของภรรยาของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งตามกฎหมายอาจถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือเป็นทรัพย์สินที่อาจบังคับเอาชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้ ซึ่งได้แก่กรณีของหนี้ร่วม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1489 บัญญัติให้เจ้าหนี้มีสิทธิเอาชำระหนี้ได้จากสินสมรสและสินส่วนตัวของทั้งสองฝ่าย แม้ว่าจะฟ้องสามีหรือภรรยาแต่ผู้เดียว

2. ทรัพย์สินของบุตรผู้เยาว์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งตามกฎหมายอาจถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือเป็นทรัพย์สินที่อาจบังคับเอาชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้ ซึ่งได้แก่เงินได้ของบุตรผู้เยาว์ ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1573 บัญญัติให้ผู้ใช้อำนาจปกครองมีสิทธิใช้เงินได้ของผู้เยาว์เพื่อการครองชีพตามสมควรแก่ฐานะ

ในกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีมีความสงสัยว่าทรัพย์สินที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษานำยึด เป็นทรัพย์สินของบุคคลอื่นซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่มีอำนาจยึดได้ เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจร้องต่อศาลให้กำหนดการอย่างใด ๆ เพื่อมิให้ตนต้องรับผิดในค่าสินไหมทดแทน เมื่อศาลได้รับคำร้องแล้วอาจสอบถามเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือทำการไต่สวนตามที่เห็นสมควร และอาจมีคำสั่งให้ยึดหรือไม่แล้วแต่ศาลจะพิจารณาเห็นสมควร เมื่อศาลมีคำสั่งอย่างใด เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องปฏิบัติไปตามนั้น ก็ย่อมเป็นการปลดเปลื้องความรับผิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีกล่าวคือแม้จะเกิดความเสียหายแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา อันเกิดจากการกระทำหรืองดเว้นกระทำของเจ้าพนักงานบังคับคดี แต่เป็นการปฏิบัติตามคำสั่งของศาลดังกล่าว เจ้าพนักงานบังคับคดีก็ไม่ต้องรับผิดต่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 283 วรรค 2²⁴

ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีกฎหมายทั่วไปว่าทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้นจะถูกขายภายใต้การบังคับคดีต่อเขา และทรัพย์สินของบุคคลใดและทรัพย์สินส่วนหนึ่งของบุคคลภายนอก จะไม่อยู่ภายใต้การรวบรวมและขายทอดตลาดภายใต้การบังคับคดีของบุคคลอื่น²⁵ ถึงแม้ว่าทรัพย์สินนั้นจะอยู่ในความครอบครองของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ดังนั้น การรวบรวมจะต้องกระทำต่อทรัพย์สินส่วนตัวของลูกหนี้ตามคำพิพากษา²⁶ กระบวนการเรียกร้องทรัพย์สินของบุคคลภายนอกที่ถูกรวบรวม ภายใต้การบังคับคดีของหัวหน้าเจ้าพนักงานบังคับคดี (sheriff) จะถูกพิจารณาว่าฝ่าฝืนต่อรัฐธรรมนูญ โดยอาจถูกตัดสินว่าขัดต่อหลักนิติธรรม (Due

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 166 - 167.

²⁵ American Jurisprudence, 2nd ed. Vol. 30, "Execution," p.497.

²⁶ Ibid, p.498.

process of law)²⁷ ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน (Fundamental rights) ของประชาชน²⁸

อย่างไรก็ตาม ถ้าหัวหน้าเจ้าพนักงานบังคับคดีเกิดความสงสัยเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ของทรัพย์สินที่จะเก็บรวบรวม เขาก็อาจจะเรียกร้องให้วางค่าเสียหาย (demand indemnity) ก่อนดำเนินการได้ เมื่อหัวหน้าเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยอมรับค่าเสียหาย (indemnity) แล้ว เขาก็จะดำเนินการรวบรวมและขายทรัพย์สินต่อไป ซึ่งข้อผูกพันที่จะต้องวางค่าเสียหายล่วงหน้า (indemnity bond) นี้ เป็นสิ่งที่มุ่งจะปกป้องคุ้มครองเจ้าพนักงานอย่างหนึ่งแต่อย่างไรก็ตาม ในบางข้อจำกัดของกฎหมาย ก็ได้ปฏิเสธการเรียกร้องค่าเสียหายก่อนการเก็บรวบรวม เพราะไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ และการใช้ดุลพินิจอย่างสุ่มรอบคอบในปัญหาเรื่องกรรมสิทธิ์ก็ได้ถูกกำหนดและรับรองโดยกฎหมายแล้ว²⁹

²⁷ ปัจจุบัน หลัก "Due process of law" พิจารณาจากความเห็นส่วนใหญ่ของประชาชนอเมริกัน ว่าอะไรคือสิ่งที่ยุติธรรมและสมเหตุสมผลจนเป็นที่เข้าใจและยอมรับกันว่าเป็นข้อเรียกร้องที่สำคัญของหลักความยุติธรรม อ้างถึงใน อูเทน ศิริสมรรถการ, "การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแห่งเพราะเหตุขาดนัด," (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 27.

²⁸ Bernard Schwartz, "Administrative Law Case During 1983," Administrative Law Review, Volume 36 Number 2 (Spring 1984) : 99 - 101.

²⁹ American Jurisprudence, 2nd. ed. Vol. 70, "Sheriff, Police, and Constables," (New York : The Lawyer Co - operative Publishing Co. Rochester, 1973), p.232 - 233.

ในประเทศอังกฤษ การบังคับคดีตามคำพิพากษาที่ให้ชำระหนี้เงิน จะกระทำ โดยบังคับตามแบบแห่งหมายที่เรียกว่า writ of fieri facias หรือที่เรียกว่า fi - fa มากที่สุด ซึ่งจะกระทำโดยการยึดและขายสิ่งของ³⁰ โดยมีหลักทั่วไปอยู่ว่าเฉพาะสิ่งของ (Goods) ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น จะถูกยึดภายใต้การบังคับคดี เจ้าพนักงาน (sheriff หรือ bailiffs) จะถูกห้ามมิให้ยึดสิ่งของของบุคคลที่สามไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินของภรรยาของลูกหนี้ ตามคำพิพากษาหรือของสมาชิกในครอบครัว หรือสิ่งของของกรรมการของบริษัท หรือสิ่งของส่วนตัวของผู้เป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วน³¹ ทรัพย์สินที่จะยึดได้ภายใต้หมาย fieri facias ได้แก่ สิ่งของซึ่งสัมผัสได้ และสังหาริมทรัพย์ รวมทั้ง สิทธิประโยชน์ในสังหาริมทรัพย์ ตัวอย่างเช่น ผลประโยชน์ และค่าเช่า สามารถยึดได้ เงิน เชื้อค ตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน พันธบัตร หลักประกันอื่นสามารถรวบรวมไปได้ เงินจะถูกจ่ายโดยตรงให้แก่เจ้าหนี้ โดยหักค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ถ้ามีเหลือ จะคืนให้ลูกหนี้ เชื้อค และหลักประกันจะถือเป็นหลักประกันการชำระหนี้ โดยเจ้าหนี้จะฟ้องเมื่อกำหนดชำระหนี้มาถึง³²

ถ้าสินค้าของบุคคลอื่นซึ่งมิใช่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาถูกยึด บุคคลนั้นอาจกำหนดสิทธิในสิ่งของโดยส่งหนังสือบอกกล่าวไม่เป็นทางการแจ้งไปยังเจ้าพนักงาน

³⁰ D.B.Casson and I.H. Dennis, Oggers' Principles of Pleading and Practice in Civil Action in the High Court of Justice, 22th ed., (London : Steven & Sons, 1981), p. 355.

³¹ Jack I.H. Jacob, The Reform of Civil Procedural Law and Other Essays in Civil Procedure, p. 291.

³² Richard Stone, Entry, Search and Seizure : A Guide to Civil and Criminal Powers of Entry, 2nd ed., (London : Sweet & Maxwell, 1989), p. 131.

sheriff หรือ bailiffs ภายใต้กระบวนการร้องสอด "interpleader proceedings" ก่อนเสนอศาล ศาลจะพิจารณาว่าใครเป็นเจ้าของแท้จริงในสิ่งของนั้นระหว่างลูกหนี้ตามคำพิพากษากับผู้กล่าวอ้างสิทธิ กระบวนการนี้เป็นกระบวนการที่แยกต่างหากและตัดสินโดยศาล³³

ในประเทศอังกฤษ ในกรณีที่เจ้าพนักงานมีข้อสงสัยเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินที่จะถูกบังคับคดี เจ้าพนักงานมีวิธีปฏิบัติ 2 ประการคือ

1. เรียกว่าประกันความเสียหาย (demanding indemnity) จากโจทก์ สำหรับการยึดและขายทรัพย์สินและจากการเรียกร้องให้ปล่อยทรัพย์สิน ซึ่งถ้าการเรียกร้องถูกปฏิเสธโดยคู่ความทั้งสองฝ่าย เจ้าพนักงานก็จะยื่นคำร้องต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีเพื่อแสดงถึงข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิ
2. ร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ส่งหมายกลับคืน (return of the writ)³⁴

สำหรับประเทศฝรั่งเศส ประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 2092 มีแนวความคิดว่าบุคคลใดเป็นหนี้ บุคคลนั้นต้องผูกพันตนเอง มอบสิทธิให้แก่เจ้าหนี้ที่จะดำเนินการบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินของบุคคลนั้น กล่าวคือ ทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้จะตกอยู่ภายใต้ปฏิบัติการชำระหนี้ของลูกหนี้ โดยไม่มีความแตกต่างระหว่างสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะเลือกบังคับเอากับทรัพย์สินใด ๆ ตามที่ประสงค์ โดยไม่จำเป็นต้อง

³³ Jack I.H. Jacob, The Reform of Civil Procedural Law and Other Essays in Civil Procedure, p. 291

³⁴ American Jurisprudence, 2nd ed. Vol. 30, "Execution," p. 232.

ต้องบังคับต่อสิ่งหาทรัพย์สินก่อนแต่อย่างใด³⁵

นอกจากทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว
ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษายังหมายความรวมถึงทรัพย์สินดังต่อไปนี้

(1) ทรัพย์สินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นเจ้าของรวม

ทรัพย์สินที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษานำยึดนั้น อาจตกอยู่ในลักษณะที่
ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นเจ้าของรวมกับคนอื่นซึ่งเขาไม่ได้เป็นผู้แน่ชัดด้วย ปัญหา
จึงมีว่าจะยึดทรัพย์สินนั้นได้เพียงใด และสิทธิของเจ้าของรวมคนอื่นจะถูกกระทบ
กระเทือนหรือไม่

ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงาน
บังคับคดี พ.ศ. 2522 ข้อ 32 กำหนดให้ยึดเฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา
แต่ถ้ามีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย และไม่ปรากฏว่าส่วนใดเป็นของลูกหนี้
ให้ยึดมาทั้งหมด

คำพิพากษาฎีกาที่ 1449/2524 : โจทก์นำเจ้าพนักงานบังคับคดี
ยึดที่ดินเนื้อที่ 40 ไร่ 3 งาน 56 ตารางวา ผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สิน
ที่ยึดเฉพาะส่วนที่เกินจำนวน 6 ไร่ 53 ตารางวา โดยอ้างว่าจำเลยที่ 2 มี
กรรมสิทธิ์รวมในที่ดินโฉนดดังกล่าวเพียง 6 ไร่ 53 ตารางวาเท่านั้น เมื่อ
ตามคำร้องและข้อเท็จจริง ปรากฏว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นเจ้าของทรัพย์สิน
นั้นอยู่ด้วย ศาลก็ต้องยกคำร้องของผู้ร้อง เพราะกรรมสิทธิ์ของเจ้าของรวม

³⁵ Marcel Planiol, Treatise on the Civil Law,
Volume 2, Part 1, translate by the Louisiana State
Law Institute, 11th ed., (Louisiana : Louisiana State Law
Institute, 1939), p. 108 - 109.

แต่ละคนย่อมครอบไปเหนือทรัพย์สินทั้งหมดจนกว่าจะมีการแบ่ง

คำพิพากษาฎีกาที่ 307/2534 : จำเลยมีกรรมสิทธิ์ในบ้านที่
โจทก์นำยึด ในฐานะของเจ้าของรวม โจทก์ซึ่งเป็นเจ้านั้นจำเลยตามคำพิพากษา
จึงมีสิทธิยึดบ้านดังกล่าวได้ ผู้ร้องเป็นเจ้าของรวม ไม่มีสิทธิร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สิน

จากระเบียบกระทรวงยุติธรรมและคำพิพากษาฎีกาที่กล่าวมา
ข้างต้น จะเห็นได้ว่าเจ้านั้นตามคำพิพากษา สามารถนำยึดทรัพย์สินที่ลูกหนี้ตาม
คำพิพากษาเป็นเจ้าของรวมอยู่ได้ทั้งหมด เจ้าของรวมฝ่ายข้างมากจะขอให้ขาย
ที่ดินพิพาทเฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา โดยขอให้นำบทบัญญัติในมาตรา
1361 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้ไม่ได้ ทั้งนี้ ศาลฎีกาให้เหตุผล
ว่ากรรมสิทธิ์ของเจ้าของรวมแต่ละคนย่อมครอบไปเหนือทรัพย์สินทั้งหมด ไม่
สามารถแยกเป็นส่วน ๆ ได้ว่าตอนไหนเป็นของใคร จนกว่าจะได้มีการแบ่งแยก
ทรัพย์สินนั้นออกจากกัน เพราะแม้แต่ในระหว่างเจ้าของรวมด้วยกัน เมื่อตกลง
แบ่งกันเองมิได้ ก็ต้องขายทั้งแปลงเช่นกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
มาตรา 1364 ฉะนั้น บุคคลภายนอกซึ่งเป็นเจ้าของรวมต้องยอมให้เจ้านั้นตาม
คำพิพากษายึดทรัพย์สินนั้นทั้งหมด และใช้สิทธิเรียกส่วนได้ของตนตามสิทธิของ
เจ้าของรวมในการบังคับคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา
287 ไม่มีสิทธิร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สิน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
มาตรา 288 เพราะการร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินนั้น ต้องเป็นกรณีที่กล่าวอ้างว่า
ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีใช่เจ้าของทรัพย์สินที่ยึด เมื่อปรากฏว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษา
เป็นเจ้าของทรัพย์สินอยู่ด้วย ศาลก็ต้องยกคำร้องที่ขอให้ปล่อยทรัพย์สินเสีย³⁶

ตัวอย่างเช่น ก. ข. ค. มีกรรมสิทธิ์ร่วมกันในที่ดินแปลงหนึ่ง

³⁶ ไพศาล กุมาลย์วิสัย, "การรวบรวมเงินให้พอชำระหนี้ตาม
คำพิพากษา : ยึด - อาศัยทรัพย์สิน," ตุลาการ 10 (ตุลาคม 2504) : 1051.

จำนวน 30 ตารางวา ซึ่งยังมีได้แบ่งกันเป็นส่วนสี่ดำ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของ ก. นำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดที่ดินนั้นทั้งแปลง ประเมินราคา 9 แสนบาท ออกขายทอดตลาดเพื่อชำระหนี้เงินที่ ก. มีต่อดำ และศาลย่อมจะอนุญาตให้ขายทอดตลาดทั้งแปลงได้ เว้นแต่จะตกลงยินยอมกันให้ขายเฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เพราะแม้แต่ในระหว่างเจ้าของรวมด้วยกันเองเมื่อตกลงแบ่งกันเองไม่ได้ ก็ต้องขายทั้งแปลง ทั้งนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1364 ฉะนั้น เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดียึดแล้ว เจ้าของรวมจะยื่นคำร้องขอให้งดการขายเพื่อไปแบ่งแยกกันเองเสียก่อน หรือขอให้ขายเฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ได้³⁷ ในเมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษายืนยันให้ขายทั้งแปลง แต่เจ้าของรวมยื่นคำร้องขอถอนส่วนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 ได้ โดยถือว่าการยึดทรัพย์นี้ไม่กระทบกระเทือนสิทธิของเจ้าของรวมคนอื่น ๆ ที่มีได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิได้รับชำระหนี้เฉพาะส่วนที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีส่วนในทรัพย์สินนั้นเท่านั้น³⁸

เกี่ยวกับปัญหาการยึดทรัพย์สินซึ่งลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นเจ้าของรวมกับบุคคลภายนอกนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่าในกรณีทรัพย์สินที่ยึดเป็นอสังหาริมทรัพย์นั้น เนื่องจากอสังหาริมทรัพย์เป็นทรัพย์สินที่มีทะเบียน เห็นได้ชัดเจนว่าบุคคลใดเป็นเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ การยึดทรัพย์สินไม่ควรกระทำจนเป็นเหตุให้บุคคลภายนอกต้องได้รับผลแห่งคำพิพากษาของศาลด้วย วิธีปฏิบัติการยึดทรัพย์สินซึ่งลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นเจ้าของรวมกับบุคคลภายนอกตามวิธีดังกล่าว ก่อให้เกิดความเสียหายต่อเจ้าของรวม ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกเป็นอย่างมาก ดังที่ผู้เขียนจะกล่าว

³⁷ มาโนช จรมาศ, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4, หน้า 204.

³⁸ คมกริช วัฒนเสถียร, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาคบังคับคดี, หน้า 159.

ในบทที่ 4 ต่อไป

(2) ทรัพย์สินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษานำไปจำนำ จำนอง หรือประกัน โดยเหตุที่ทรัพย์สินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษานำไปจำนำ จำนองหรือประกันไว้กับบุคคลภายนอกนั้น ยังเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาย่อมยึดมาเพื่อขายทอดตลาดได้ แต่ทั้งนี้ ไม่เป็นการกระทบกระเทือนถึงสิทธิของผู้รับจำนอง ผู้รับจำนำ ซึ่งจะบังคับชำระหนี้ตามบุริมสิทธิที่ตนมีอยู่เหนือทรัพย์สินนั้น กล่าวคือผู้รับจำนอง ผู้รับจำนำ มีสิทธิได้รับชำระหนี้จากเงินที่ขายทรัพย์สินจำนองหรือจำนำก่อนเจ้าหนี้อื่น และมีสิทธิเอาทรัพย์สินจำนองหลุดเป็นสิทธิของตนและมีผลให้การยึดทรัพย์สินนั้นเพิกถอนไป และมีสิทธิขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้น โดยจำนองติดไป³⁰ ในกรณีที่ศาลอนุญาตให้ผู้รับจำนอง รับชำระหนี้จำนอง เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาชอบที่จะได้รับเงินที่เหลือ ภายหลังจากที่หักชำระค่าธรรมเนียมการบังคับจำนองและชำระหนี้ผู้รับจำนองหรือเจ้าหนี้อุบัติแล้ว

ข้อจำกัดในการยึดทรัพย์สิน

จากที่กล่าวมาในส่วนที่แล้ว จะเห็นได้ว่าทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งไม่อยู่ในข้อยกเว้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 285 ย่อมตกอยู่ภายใต้การบังคับคดี อย่างไรก็ตาม การยึดทรัพย์สินมีข้อจำกัด 2 ประการ ดังนี้

1. ห้ามยึดทรัพย์สินเกินกว่าที่พอจะชำระหนี้

มาตรา 284 บัญญัติว่า "เว้นแต่จะได้มีกฎหมายบัญญัติไว้หรือศาลจะได้มีคำสั่งเป็นอย่างอื่น ห้ามไม่ให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเกินกว่าที่พอจะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา พร้อมทั้งค่าฤชาธรรมเนียม

³⁰ คำพิพากษาฎีกาที่ 1488/2479, 823/2487

ในคดีและค่าธรรมเนียมในการบังคับคดี อนึ่ง ถ้าได้เงินมาพอจำนวนที่จะชำระหนี้แล้ว ห้ามไม่ให้เอาทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัดออกขายทอดตลาดหรือจำหน่ายด้วยวิธีอื่น ความรับผิดต่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือต่อบุคคลภายนอกเพื่อความเสียหาย ถ้าหากมี อันเกิดจากการยึดและขายทรัพย์สินโดยมิชอบหรือยึดทรัพย์สินเกินกว่าที่จำเป็นแก่การบังคับคดีนั้น ย่อมไม่ตกแก่เจ้าพนักงานบังคับคดี แต่ตกอยู่กับเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เว้นแต่ในกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้กระทำการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้"

มาตรา 284 มีหลักเกณฑ์ดังนี้

1. ห้ามยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเกินกว่าที่พอจะชำระหนี้
2. ความรับผิดในความเสียหาย อันเกิดจากการยึด และขายทรัพย์สิน โดยมิชอบหรือยึดทรัพย์สินเกินกว่าที่จำเป็นแก่การบังคับคดี ไม่ตกแก่เจ้าพนักงานบังคับคดี แต่ตกแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

การบัญญัติกฎหมายมาตรา 284 มีความมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองลูกหนี้ตามคำพิพากษา โดยบัญญัติข้อจำกัดการยึดทรัพย์สินว่าห้ามมิให้ยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเกินกว่าที่พอจะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา คือให้ยึดทรัพย์สินเพียงประมาณราคาที่จะขายทอดตลาดได้พอชำระหนี้ ตามหมายบังคับคดี พร้อมทั้งค่าธรรมเนียมในการบังคับคดี และกำหนดความรับผิดในความเสียหายจากการยึดทรัพย์สินโดยมิชอบหรือยึดทรัพย์สินเกินกว่าที่จำเป็นแก่การบังคับคดีให้ตกเป็นของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

จากการพิจารณา ผู้เขียนมีความเห็นว่ากฎหมายใช้ถ้อยคำที่มีความหมายกว้าง กล่าวคือ ใช้ถ้อยคำว่า "ห้ามมิให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเกินกว่าที่พอจะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา" โดย

มิได้ระบุอย่างชัดแจ้งถึงวิธีการยึดทรัพย์สินอย่างไรจึงจะเพียงพอแก่การชำระหนี้
 ในทางปฏิบัติ เจ้าพนักงานบังคับคดีจะคำนวณยอดเงินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้อง
 ชำระหนี้ตามหมายบังคับคดีเปรียบเทียบกับราคาทรัพย์สินที่จะยึดก่อน หากลูกหนี้
 ตามคำพิพากษา มีทรัพย์สินนั้นเพียงสิ่งเดียวหรือแม้จะมีทรัพย์สินหลายอย่าง แต่
 เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีความจำเป็น จะต้องยึดทรัพย์สินนั้นอย่างใดอย่างหนึ่ง แม้
 ทรัพย์สินนั้นจะมีราคามากกว่าหนี้ตามคำพิพากษาเพียงใด เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็
 ชอบที่จะนำยึดได้⁴⁰ หรือถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษามีทรัพย์สินสิ่งเดียวซึ่งมีราคา
 มากกว่าจำนวนหนี้ แต่มีอาจแบ่งยึดโดยมิให้เสื่อมราคา เช่น ทำให้เปลี่ยนแปลงสภาพ
 และราคาต่ำ ทั้งทรัพย์สินอื่นที่ยึดให้คุ้มจำนวนหนี้ไม่มี ก็ให้ยึดทรัพย์สินทั้งหมดไม่
 ต้องยึดบางส่วน แม้ผู้นำยึดจะชี้ให้ยึดเพียงบางส่วน⁴¹

คำพิพากษาฎีกาที่ 1036/2508 : จำเลยเป็นหนี้โจทก์
 34,000 บาทเศษ และดอกเบี้ยวร้อยละ 15 ต่อปี ในเงินต้น 30,000 บาท
 จำเลยไม่ชำระหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดีจึงยึดที่ดินทั้งแปลงราคา
 ประมาณ 100,000 บาท แม้ต่อมาจำเลยจะได้ผ่อนชำระหนี้ไปถึง 35,000 บาท
 หากจำเลยเห็นว่า เจ้าพนักงานบังคับคดียึดสวนข้างของจำเลยทั้งแปลงมากเกินไป
 ความจำเป็น ก็ชอบที่จะร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีแบ่งยึดแต่พอควร หาก
 จำเลยเห็นควรแบ่งขายให้พอดีกับหนี้สินที่ค้าง จำเลยก็น่าจะได้แถลงให้ศาลหรือ
 เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบในวันขาย จำเลยได้มอบให้ทนายความมาระวังผล
 ประโยชน์ของจำเลย ทนายความมิได้ทักท้วงในเรื่องนี้ แสดงว่าทนายจำเลยก็
 เห็นชอบด้วย จะยกเป็นเหตุคัดค้านเมื่อขายทอดตลาดสำเร็จแล้วย่อมไม่ได้

⁴⁰ มาโนช จรมาศ, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
 ภาค 4, หน้า 183.

⁴¹ โปรดดูระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการบังคับคดีของ
 เจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 ข้อ 18.

คำพิพากษาฎีกาที่ 887/2509 : หนี้ตามคำพิพากษาประมาณ 2,500 บาท เจ้าหนี้ตามคำพิพากษานำยึดที่ดินราคา 40,000 บาท ที่ดินนี้เป็นสินบริคณ์ของจำเลยกับผู้ร้องและเป็นทรัพย์สินขึ้นเดิยของจำเลยที่ไม่มีกรณีพิพาท ส่วนทรัพย์สินอื่นกำลังเป็นคดีพิพาทกันทั้งสิ้น การยึดนี้ไม่เป็นการยึดทรัพย์สินเกินความจำเป็น

คำพิพากษาฎีกาที่ 144/2516 : ทรัพย์สินที่โจทก์ขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดมี 4 รายการ แต่ละรายการราคา 80,000 บาท (หนี้จำเลยจะต้องชำระ 21,779.80 บาท) แต่โจทก์นำยึดบ้านเพียงรายการเดียว ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่จะนำยึดบางส่วนไม่ได้ ทั้งเป็นบ้านที่จำเลยนำไปประกันสัญญาเงินยืมที่จำเลยทำไว้กับโจทก์ จำเลยตีราคา 100,000 บาท อันเป็นการแสดงเจตนาของจำเลยที่จะให้โจทก์บังคับเอากับทรัพย์สินของจำเลยดังกล่าว หากจำเลยผิดสัญญาและขณะเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดบ้านหลังนี้ จำเลยก็อยู่และได้ลงชื่อรับทราบการยึด แต่จำเลยก็มีได้คัดค้านหรือชี้แจงให้โจทก์หรือเจ้าพนักงานบังคับคดีทราบว่าจำเลยยังมีทรัพย์สินอื่น ๆ อะไรบ้างที่มีราคาพอแก่จำนวนหนี้ตามคำพิพากษาดังนี้ ยังถือไม่ได้ว่าโจทก์ยึดทรัพย์สินของจำเลยเกินกว่าที่จำเป็นแก่การบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 284

คำพิพากษาฎีกาที่ 4531/2529 : โจทก์นำยึดทรัพย์สินของจำเลยที่ 1 มาขายทอดตลาดชำระหนี้ตามคำพิพากษา ทรัพย์สินของจำเลยที่ 1 ที่ถูกเจ้าพนักงานบังคับคดียึดไว้มีราคาเกินกว่าที่พอจะชำระหนี้ให้แก่โจทก์กว่าสิบเท่าเศษ โจทก์ยึดทรัพย์สินของจำเลยที่ 1 มากเกินความจำเป็น จำเลยที่ 1 ย่อมมีอำนาจร้องขอให้ยึดทรัพย์สินของจำเลยที่ 1 แต่พอสมควรได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 284 วรรคแรก โจทก์ต้องรับผิดชอบจำเลยที่ 1 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 284 วรรคสอง ชุดใช้ค่าธรรมเนียมเจ้าพนักงานบังคับคดีที่ยึดทรัพย์สินแล้วไม่มีการขายหรือจำหน่ายในอัตรา

ร้อยละ 3 ครั้ง ของราคาทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีประเมินไว้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1283/2535 : หนี้จำนองเป็นหนี้บุริมสิทธิ เจ้าหนี้จำนองมีสิทธิได้รับชำระหนี้จากเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดทรัพย์สินจำนอง ก่อนเจ้าหนี้สามัญ ถ้าจะให้ทายาททรัพย์สินของจำเลยที่ 1 ที่ 2 แต่เฉพาะเท่าที่พอชำระหนี้ตามคำพิพากษา รวมทั้งค่าฤชาธรรมเนียม โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้สามัญก็คงหมดโอกาสจะได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินที่ทายาท การที่โจทก์นำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างซึ่งติดจำนองผู้อื่นอยู่ ซึ่งถ้าขายทอดตลาดชำระหนี้จำนองแล้ว จะมีเงินเหลือพอชำระหนี้ให้โจทก์ตามคำพิพากษาได้ จึงไม่เป็น การยึดทรัพย์สินเกินกว่าที่จำเป็นแก่การบังคับคดี และเมื่อจำเลยที่ 1 ตกลงยอมรับเป็นผู้ชำระค่าธรรมเนียมในการยึดทรัพย์สินแล้วไม่มีการขาย จำเลยที่ 1 จึงต้องรับผิดชอบค่าธรรมเนียมดังกล่าวทั้งหมด

จากคำพิพากษาฎีกาที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าศาลฎีกาใช้ดุลพินิจพิจารณาว่าการยึดทรัพย์สินเกินความจำเป็นหรือไม่ เป็นกรณี ๆ ไป ไม่มีหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจที่ชัดเจนแน่นอน จึงทำให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษานำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินที่มีราคาเกินกว่าจำนวนหนี้ตามคำพิพากษา แล้วให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาไปร้องคัดค้านต่อศาลในภายหลัง

ประเด็นที่น่าจะพิจารณาต่อไปคือเมื่อมีการยึดทรัพย์สินเกินความจำเป็น ทำให้สิทธิในทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้รับความกระทบกระเทือน ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีหนทางที่จะบรรเทาหรือเยียวยาความเสียหายที่ตนได้รับหรือไม่ เกี่ยวกับปัญหานี้เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 284 มิได้บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งให้ผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีขอให้ศาลมีคำสั่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินแต่พอสมควร แต่ศาลฎีกาก็ได้ตีความว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษามีอำนาจร้องคัดค้านต่อศาลขอให้ยึดทรัพย์สินแต่พอ

สมควรได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 284 วรรคหนึ่ง

คำพิพากษาฎีกาที่ 4531/2529 : โจทก์นำยึดทรัพย์สินของจำเลยที่ 1 มาขายทอดตลาดชำระหนี้ตามคำพิพากษา ทรัพย์สินของจำเลยที่ 1 ที่ถูกเจ้าพนักงานบังคับคดียึดไว้มีราคาเกินกว่าที่พอจะชำระหนี้ให้แก่โจทก์กว่าสิบเท่าเศษ โจทก์ยึดทรัพย์สินของจำเลยที่ 1 มากเกินความจำเป็น จำเลยที่ 1 ย่อมมีอำนาจร้องขอให้ยึดทรัพย์สินของจำเลยที่ 1 แต่พอสมควรได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 284 วรรคแรก โจทก์ต้องรับผิดชอบจำเลยที่ 1 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 284 วรรคสอง ชดใช้ค่าธรรมเนียมเจ้าพนักงานบังคับคดีที่ยึดทรัพย์สินแล้วไม่มีการขายหรือจำหน่ายในอัตราร้อยละ 3 ครั้ง ของราคาทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีประเมินไว้

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติ มาตรา 284 แล้ว ผู้เขียนพบว่ากฎหมายได้กำหนดหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีและเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ไว้ว่าไม่ให้ยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเกินกว่าที่พอจะชำระหนี้ จึงเป็นสิทธิของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่จะขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินแต่พอสมควรได้ ประกอบกับบทบัญญัติ มาตรา 296 วรรคสอง ให้สิทธิผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดียื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาล ก่อนการบังคับคดีได้เสร็จลง แต่ต้องไม่ช้ากว่าแปดวัน นับแต่ทราบการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่ง ภาค 4 ลักษณะ 2 ของเจ้าพนักงานบังคับคดี ขอให้ศาลมีคำสั่งยกกระบวนการบังคับคดีทั้งปวง หรือวิธีการบังคับใด ๆ โดยเฉพาะ หรือขอให้ศาลมีคำสั่งกำหนดวิธีการอย่างใด ๆ แก่เจ้าพนักงานบังคับคดีตามที่เห็นสมควร ดังนั้น ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิที่จะยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาล ขอให้ศาลมีคำสั่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินเท่าที่จำเป็นแก่การบังคับคดีได้

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนมีความเห็นว่าการร้องขอต่อศาลให้สั่ง

เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินแต่พอสมควร เป็นการแก้ไขปัญหาการยึดทรัพย์สินเกินส่วนที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องรับผิดชอบ ภายหลังจากที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ทำการยึดทรัพย์สินแล้ว หากศาลมีคำสั่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินแต่พอสมควร เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ได้รับความเสียหาย โดยต้องรับผิดชอบใช้ค่าธรรมเนียม เจ้าพนักงานบังคับคดีที่ยึดแล้วไม่มีการขายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 284 วรรคสอง

ปัญหาเรื่องค่าธรรมเนียมยึดแล้วไม่มีการขายซึ่งมีอัตราร้อยละ

3.5 ของราคาทรัพย์สินที่ยึดนี้ เป็นปัญหาในทางปฏิบัติมาก เนื่องจากภาระค่าธรรมเนียมยึดแล้วไม่มีการขายนี้ ทั้งลูกหนี้ตามคำพิพากษาและเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต่างก็จะไม่ยอมรับภาระ ตัวอย่างเช่น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษานำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดที่ดินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ติดจำนองธนาคาร ก. จำกัด เป็นเงิน 8 ล้านบาท เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดราคาประเมิน 10 ล้านบาท ต่อมาไม่มีการขาย ก็ต้องเสียค่าธรรมเนียมยึดแล้วไม่มีการขาย เป็นเงินถึง 350,000 บาท แต่หนี้รวมทั้งค่าฤชาธรรมเนียมใช้แทนเพียง 200,000 บาท ผลก็จะกลายเป็นว่าหากลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องเสียค่าธรรมเนียมดังกล่าว ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องจ่ายเงินถึง 550,000 บาท ซึ่งจำนวนค่าธรรมเนียมดังกล่าวเป็นจำนวนที่มากกว่ายอดหนี้ตามคำพิพากษาเสียอีก

กลับกันหากถือว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้ขอให้ยึด และที่สุดก็ขอให้ถอนการยึด เพราะได้รับชำระหนี้ภายนอกจากลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว ดังนั้น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ควรเป็นผู้ต้องเสียค่าธรรมเนียมดังกล่าว ก็จะกลายเป็นว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ได้รับชำระหนี้รวมทั้งค่าฤชาธรรมเนียม 200,000 บาท แต่ต้องชำระค่าธรรมเนียมเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นเงิน 350,000 บาท ทั้งที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้ชนะคดี ถ้าเป็นเช่นนั้น เจ้าหนี้ก็จะไม่ใช่สิทธิฟ้องคดีซึ่งเมื่อพิจารณาแล้ว จะไม่เป็นธรรมแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

คำพิพากษาฎีกาที่ 6485/2531 : โจทก์นำเจ้าพนักงานบังคับคดี ยึดทรัพย์สินของจำเลยแล้วไม่มีการขายหรือจำหน่าย เพราะโจทก์ถอนการยึด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 149 ค่าธรรมเนียมศาลในการ ดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างอื่นตามที่ระบุไว้ในตารางท้ายประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความแพ่งนั้น ให้คู่ความผู้ดำเนินกระบวนการนั้น ๆ เป็นผู้ชำระ เมื่อโจทก์เป็นผู้นำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดทรัพย์สินของจำเลย ถือได้ว่าโจทก์ ดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างอื่นตามมาตราดังกล่าว เมื่อยึดทรัพย์สินของจำเลย แล้วไม่มีการขายหรือจำหน่ายเพราะโจทก์ขอถอนการยึดทรัพย์สิน โจทก์จึงมีหน้าที่ ต้องชำระค่าธรรมเนียมเจ้าพนักงานบังคับคดีตามตาราง 5 ข้อ 3 ท้ายประมวล กฎหมายดังกล่าว แต่เมื่อมีพฤติการณ์เห็นได้ว่าจำเลยปล่อยให้ล่วงเลยเวลา มิได้ ชวนขายชำระหนี้ตามคำพิพากษาตามยอมของศาลชั้นต้น เป็นเหตุให้โจทก์ต้อง บังคับคดี และมีการเลื่อนการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึดไปและประกาศขายใหม่ หลายครั้งเนื่องมาจากมีการร้องขัดทรัพย์สินและร้องคัดค้านการขายทอดตลาดเป็น การประวิงการบังคับคดีโดยไม่สุจริต จึงต้องนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ แพ่ง มาตรา 161 มาใช้บังคับ กล่าวคือ ศาลฎีกาเห็นสมควรให้จำเลย เป็น ผู้ชำระค่าธรรมเนียมของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามตาราง 5 ข้อ 3 ท้ายประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งตามที่เจ้าพนักงานบังคับคดีสั่งไว้

คำพิพากษาฎีกาที่ 3441/2534 : ขณะโจทก์ขอหมายบังคับคดี จำเลยนั้น โจทก์ได้รับชำระหนี้แต่ละงวดตามที่ตกลงกันนอกศาลแล้ว ต่อมาโจทก์ นำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดที่ดินของจำเลย เป็นเรื่องที่โจทก์ดำเนินกระบวนการ พิจารณาขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีไปทำการยึดทรัพย์สิน จึงถือว่าโจทก์ได้ดำเนิน กระบวนการพิจารณาอย่างอื่นที่ระบุไว้ในตารางท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ แพ่ง ตามมาตรา 149 เมื่อไม่มีการขายหรือจำหน่ายทรัพย์สินซึ่งมิใช่ตัวเงินที่ยึดไว้ โจทก์จึงมีหน้าที่ต้องชำระค่าธรรมเนียมเจ้าพนักงานบังคับคดี ร้อยละ 3 ครั้ง ของ ราคาทรัพย์สินที่ยึดตามที่กำหนดไว้ในตาราง 5 ข้อ 3 ท้ายประมวลกฎหมายวิธี

พิจารณาความแย้ง

การพิจารณาว่าฝ่ายใดจะต้องรับผิดชอบชำระเงินค่าธรรมเนียมชั้นบังคับคดีนั้น จะพิจารณาเฉพาะแต่มาตรา 149 มาตราเดี๋ยวนั้น ไม่น่าจะเพียงพอ คงต้องพิจารณาจากมาตรา 153(2) ประกอบด้วย กล่าวคือหากมีการขายทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ก็ต้องหักเงินที่ได้จากการขายทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระค่าธรรมเนียมก่อน ดังนั้น ย่อมมีความหมายอยู่ในตัวว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาย่อมต้องรับผิดชอบในหนี้ค่าธรรมเนียมการบังคับคดีขายทรัพย์สินนั้น

มาตราที่ต้องพิจารณาต่อไปคือมาตรา 161 ว่าด้วยความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นที่สุด โดยหลักแล้ว ความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมของคู่ความในคดีย่อมตกแก่คู่ความฝ่ายที่แพ้คดี วันแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น ดังนั้น หลักการสำคัญในเรื่องความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียม จึงน่าจะตกอยู่กับผู้แพ้คดีในชั้นที่สุด กรณีที่ศาลมิได้สั่งเป็นอย่างอื่น

นอกจากนั้น ตามมาตรา 295(1) ว่าด้วยกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องถอนการบังคับคดี จะเห็นได้ว่าเมื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้วางเงินต่อศาลหรือต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี เป็นจำนวนพอชำระหนี้ตามคำพิพากษาพร้อมทั้งค่าฤชาธรรมเนียมแห่งคดีหรือค่าธรรมเนียมในการบังคับคดีแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะถอนการบังคับคดี ตามบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นได้ว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษา ต้องวางเงินให้พอแก่ค่าฤชาธรรมเนียมแห่งคดีหรือค่าธรรมเนียมในการบังคับคดีด้วย ดังนั้น จึงเป็นการสอดคล้องกับหลักการในมาตรา 161 ดังที่กล่าวมาแล้ว

ดังนั้น ผู้นำต้องรับผิดชอบในค่าธรรมเนียมยึดแล้วไม่มีการขายคือลูกหนี้ตามคำพิพากษา ตามความในมาตรา 161 เพราะความรับผิดชอบในชั้นที่สุด

ย่อมตกแก่ผู้แพ้คดี และถ้าพิจารณาถึงเหตุที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาต้องขอให้ออก คำบังคับและออกหมายบังคับคดีตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี จนกระทั่งมีการยึด ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ก็เพื่อจะได้รับชำระหนี้ และเป็นการป้องกัน มิให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษา ยักย้ายถ่ายเททรัพย์สิน ที่สืบเนื่องมาจากลูกหนี้ตาม คำพิพากษาเป็นฝ่ายผิดมาแต่แรก เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจึงต้องมาขอรับความ ค้ำจุนจากศาล ซึ่งย่อมจะต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่าย ดังนั้น ถ้าจะให้เจ้าหน้าที่ ตามคำพิพากษาต้องชำระค่าธรรมเนียมยึดแล้วไม่มีการขาย ก็ไม่น่าจะเป็นธรรม แก่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา

กล่าวโดยสรุปแล้ว ความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมยึดแล้ว ไม่มีการขาย นอกจากจะพิจารณาจากหลักทั่วไปในมาตรา 149 แห่งประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแล้ว ต้องพิจารณาบทบัญญัติว่าด้วยความรับผิดชอบ ในค่าฤชาธรรมเนียม ตามมาตรา 153 (2) มาตรา 161 และมาตรา 295 (2) และตารางท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งด้วย⁴²

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีมี หน้าที่ต้องระมัดระวังไม่ยึดทรัพย์สินเกินกว่าที่พอจะชำระหนี้ แต่บทบัญญัติของ กฎหมายก็มีได้กำหนดวิธีการยึดทรัพย์สินอย่างไร ที่จะเป็นการยึดทรัพย์สินไม่เกิน กว่าที่จำเป็นแก่การบังคับคดี ปลอ嗦ให้เป็นดุลพินิจของเจ้าพนักงานบังคับคดี นอกจากนั้น ในกรณีที่มีการยึดทรัพย์สินเกินกว่าที่จำเป็นแก่การบังคับคดี ประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 284 วรรคสอง ก็ได้กำหนดให้ตกเป็น ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา มิใช่เจ้าพนักงานบังคับคดี จึงทำให้ง่าย ต่อการเกิดปัญหาการยึดทรัพย์สินเกินส่วนที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องรับผิดชอบ

⁴² พลประสิทธิ์ ฤทธิรักษา, แนวความคิดและหลักปฏิบัติเบื้องต้นเกี่ยว กับการบังคับคดีจากคำพิพากษาศาลฎีกา, หน้า 89 - 106.

ซึ่งผู้เขียนจะกล่าวในบทที่ 4

ในประเทศสหรัฐอเมริกา การบังคับคดีอาจเป็นโมฆะ ถ้ากระทำเกินจำนวนที่ระบุไว้ในคำพิพากษา ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องรับผิดชอบเป็นจำนวนเท่ากับจำนวนที่ต้องชดใช้ ส่วนที่เกินจะได้รับความคุ้มครองซึ่งจะมีผลให้การขายทรัพย์สินส่วนที่เกินหนี้ตามคำพิพากษาไม่มีผล⁴³

นอกจากนั้นในประเทศดังกล่าวยังมีหลักเกณฑ์การยึดทรัพย์ไม่ให้เกินหนี้ ดังนี้

- (1) โดยศาล คือศาลจะออกหมายบังคับคดีจำกัดให้บังคับคดีกับทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ไม่บังคับคดีกับทรัพย์สินอื่นที่ไม่ได้กำหนดไว้ในหมาย
- (2) โดยการตกลงของคู่สัญญาว่าการบังคับคดีจะไม่ทำกับทรัพย์สินอื่นนอกจากที่ตกลงกัน และ
- (3) โดยลูกหนี้ตามคำพิพากษา คือเมื่อหัวหน้าเจ้าพนักงานบังคับคดีได้รับหมายบังคับคดีแล้วจะต้องให้โอกาสลูกหนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้มีเอกสิทธิ์ที่จะเลือกทรัพย์สินใดที่อยู่ภายใต้การบังคับคดี เมื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้รายชื่อทรัพย์สินที่เพียงพอแก่การบังคับคดีและไม่มีทรัพย์สินอื่น หัวหน้าเจ้าพนักงานบังคับคดีจะบังคับคดีกับทรัพย์สินนั้น ถ้าไม่เพียงพอจึงจะยึดทรัพย์สินเพิ่มให้เพียงพอ⁴⁴

สำหรับวิธีการยึดทรัพย์สินเท่าที่เพียงพอแก่การชำระหนี้ในประเทศสหรัฐอเมริกานั้น มีวิธีการดังนี้

เนื่องจากมีกฎทั่วไปอยู่ว่า หมายบังคับคดีจะไม่ใช้รวบรวมทรัพย์สิน

⁴³ American Jurisprudence, 2nd ed. Vol. 30, "Execution," p. 495.

⁴⁴ Ibid, p. 491 - 492.

ทั้งหมดของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้รับทรัพย์สินที่เพียงพอ
 แก่การบังคับคดีแล้ว กล่าวคือจะต้องรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา
 เท่าที่เพียงพอแก่การชำระหนี้ ดอกเบี้ย และต้นทุนในการบังคับคดีเท่านั้น⁴⁵
 และมีกฎหมายกำหนดความรับผิดของหัวหน้าเจ้าพนักงานบังคับคดี ว่ามีความรับผิด
 ต่อจำนวนที่ต้องบังคับคดีทั้งหมด ถ้าเขาทำให้การบังคับคดีล้มเหลวหรือปฏิเสธที่จะ
 บังคับคดีตามนั้น ฉะนั้น ในการกำหนดจำนวนทรัพย์สินว่าเพียงพอแก่การชำระหนี้
 ตามหมายบังคับคดีหรือไม่นั้น เจ้าพนักงานจะต้องพิจารณาจากคำพิพากษาโดยใช้
 ดุลพินิจอย่างมีเหตุผลและด้วยความรอบคอบ ดังวิญญูชนที่มีเหตุผลรอบคอบจะต้อง
 กระทำภายใต้เงื่อนไขและสถานการณ์นั้น ด้วยความอุตสาหะและบากบั่น โดยเป็น
 อิสระจากการควบคุมของทั้งเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและลูกหนี้ตามคำพิพากษา และ
 ต้องไม่กระทำการรวบรวมทรัพย์สินโดยไม่มีเหตุผลและโดยไม่จำเป็น

อย่างไรก็ตาม เจ้าพนักงานจะต้องไม่รวบรวมทรัพย์สินโดย
 กำหนดแน่นอนเป็นพิเศษส่วน แต่ก็เป็นไปได้ที่เจ้าพนักงานจะรู้จำนวนที่แน่นอน
 ของทรัพย์สินว่าจำเป็นเพียงพอแก่การบังคับคดีแล้วหรือไม่ ฉะนั้น เจ้าพนักงานจะ
 ได้รับอนุญาตให้กำหนดอย่างมีเหตุผลระหว่างค่าของทรัพย์สินที่รวบรวมและจำนวน
 หนี้ที่จะบังคับคดี ถ้าเจ้าพนักงานรวบรวมทรัพย์สินน้อยไปเพียงเล็กน้อยแก่การ
 บังคับคดี จะถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสมและมีความรับผิดได้ โดยจะต้อง
 รับผิดเฉพาะในกรณีที่มีการกระทำความผิดเป็นไปด้วยความไม่รอบคอบ หรือเป็นการใช้
 ดุลพินิจด้วยความประมาท เมื่อหัวหน้าเจ้าพนักงานบังคับคดีได้รู้หรือควรรู้ตามปกติ
 ถึงความมีอยู่ของทรัพย์สินที่เพียงพอหรือได้กำหนดรูปแบบผิดหรือได้ทำให้คู่ความได้
 รับความทุกข์ บาดเจ็บ หรือ เสียหาย เป็นต้น

ในการพิจารณาว่าการรวบรวมทรัพย์สินเกินความจำเป็นหรือไม่

⁴⁵ Ibid, p. 493.

จะต้องพิจารณาความสะดวกในการแบ่งหรือแยกทรัพย์สิน เพื่อวัตถุประสงค์
ในการรวบรวม เพื่อให้การขายทอดตลาดมีผล ถ้าทรัพย์สินไม่สามารถแบ่งขาย
ได้อย่างมีเหตุผล การขายจำต้องกระทำเกินจำนวนหนี้ตามหมายบังคับคดี โดยจะ
ไม่ถูกพิจารณาว่าเกินจำเป็น⁴⁶ กล่าวคือหัวหน้าเจ้าพนักงานบังคับคดี จะต้องแบ่ง
ทรัพย์สินและขายทรัพย์สินเท่าที่จำเป็นและเพียงพอแก่การชำระหนี้ ในกรณีที่แบ่งได้
ในบางเขตอำนาจศาล ภายใต้สถานการณ์ข้างต้น จะบังคับให้ขายเฉพาะส่วน⁴⁷

ผลของการรวบรวมทรัพย์สินหรือการขายที่เกินจำเป็น จะไม่
ทำให้เกิดเป็นโมฆะ แต่ถูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิแก้ไข โดยยื่นคำขอต่อศาลที่
ทรัพย์สินตั้งอยู่ อย่างไรก็ตาม ถ้าเจ้าพนักงานรวบรวมทรัพย์สินเกินจำเป็นโดยฉ้อฉล
หรือไม่แยแสจำนวนหนี้ หรือขายทอดตลาดทรัพย์สินทั้งหมด เมื่อสามารถแบ่งทรัพย์สิน
ได้สะดวก จะถูกพิจารณาว่าฉ้อฉล ในบางคดีจะตัดสินว่ากระบวนการในส่วนที่เกิน
จะเป็นโมฆะและการขายในส่วนที่เกินจำเป็น ไม่ก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้ซื้อ

บุคคลใดอ้างว่าการรวบรวมและการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานไม่
เป็นไปดังเช่นวิญญูชนพึงกระทำ บุคคลนั้นมีการต้องพิสูจน์ข้อกล่าวหา นั้น และ
การพิจารณาว่าการรวบรวมทรัพย์สินและการใช้ดุลพินิจเป็นไปเสมือนวิญญูชนพึงกระทำ
หรือไม่นั้น ตกเป็นอำนาจของคณะลูกขุนในการพิจารณา⁴⁸

ในประเทศอังกฤษ เจ้าพนักงาน sheriff มีหน้าที่ต้อง
พิจารณาอย่างสมเหตุสมผล (Reasonable sufficient) ว่าการรวบรวม

⁴⁶ Ibid, p. 493 - 494.

⁴⁷ Ibid, p. 496.

⁴⁸ Ibid, p. 494.

ทรัพย์สินได้กระทำเท่าที่เพียงพอแก่การชำระหนี้และต้นทุนของการบังคับคดีหรือไม่^{4๐} และเจ้าพนักงานอาจต้องรับผิดชอบ ถ้าทรัพย์สินที่มากเกินกว่าที่เพียงพอต่อการชำระหนี้ ที่ถูกเก็บรวบรวมได้ถูกขายไป และการบังคับคดีที่เกินจำเป็นนั้น จะถูกยกขึ้นใน กระบวนการเรียกค่าเสียหาย แต่การบังคับคดีทั้งหมดจะไม่ตกเป็นโมฆะ^{๕๐}

ในประเทศฝรั่งเศส ประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 2092 กำหนดว่าบุคคลใดเป็นหนี้ บุคคลนั้นต้องผูกพันตนเอง มอบสิทธิให้แก่เจ้าหนี้ ที่จะดำเนินการบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินของบุคคลนั้น กล่าวคือ ทรัพย์สิน ทั้งหมดของลูกหนี้จะตกอยู่ภายใต้ปฏิบัติการชำระหนี้ของลูกหนี้ โดยไม่มีความ แตกต่างระหว่างสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะเลือกบังคับเอากับทรัพย์สินใด ๆ ตามที่ประสงค์ โดยไม่จำเป็นต้องบังคับต่อสังหาริมทรัพย์ก่อนแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม แนวความคิดดังกล่าว มีข้อยกเว้นที่เจ้าหนี้ไม่สามารถบังคับชำระหนี้เอาแก่ทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้ได้ ในคดีของผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถ โดยกฎหมายยอมให้ขายอสังหาริมทรัพย์ ได้ เฉพาะในกรณีที่สังหาริมทรัพย์ของผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถไม่เพียงพอ เท่านั้น^{๕๑} และในกรณีที่อสังหาริมทรัพย์ที่จะถูกบังคับคดีเป็นของทายาทหลาย ๆ คนรวมกัน อสังหาริมทรัพย์ก็อาจจะไม่ถูกบังคับคดีโดยเจ้าหนี้ของทายาทคนใด คนหนึ่ง จนกว่าการแบ่งแยกกรรมสิทธิ์จะได้ถูกกระทำขึ้น ซึ่งเจ้าหนี้ทั้งหลายก็มีสิทธิ

^{4๐} P.ST.J.Langan and L.D.J.Henderson, Civil Procedure, 3rd ed., (London : Sweet & Maxwell, 1983), p. 240.

^{๕๐} Halsbury's Law of England. 4th ed. Vol. 42, "Sheriff," (London : Butterworth & Co. (Publishers) Ltd., 1981), p. 560.

^{๕๑} Marcel Planiol, Treatise on the Civil Law, p.120.

ร้องขอให้แบ่งแยกได้⁵² หรือในกรณีของหญิงที่สมรสแล้ว หญิงที่สมรสแล้วมีความสามารถที่จะทำสัญญาก่อน⁵³ แต่อำนาจในการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจะต้องได้รับอำนาจจากสามีหรือศาล ในกรณีที่หญิงที่สมรสแล้วทำสัญญากับเจ้าหนี้ภายใต้ความสามารถ เจ้าหนี้ของหญิงที่สมรสแล้วสามารถยึดทรัพย์สินของหญิงดังกล่าวและขายทรัพย์สินนั้น โดยจะต้องแบ่งทรัพย์สินนั้น⁵³ นอกจากนี้ ในกรณีที่สิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้⁵³ มีหลักประกันในการชำระหนี้⁵³ ลูกหนี้ต้องผูกพันต่อหนี้ที่มีอยู่เฉพาะแต่ทรัพย์สินที่ลูกหนี้ได้กำหนดไว้โดยเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ในขณะที่ทรัพย์สินที่เหลือไม่ตกอยู่ภายใต้สิทธิของเจ้าหนี้ กล่าวคือสิทธิของเจ้าหนี้ที่จะบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินของลูกหนี้ในกรณีเช่นนี้ จะถูกจำกัดอยู่เฉพาะทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง⁵⁴ ที่นำมาจำหน่ายหรือจำนองไว้เท่านั้น⁵⁴ เนื่องจากอาจกล่าวได้ว่า เจ้าของทรัพย์สินที่นำมาจำหน่ายหรือจำนองหาใช้ลูกหนี้ไม่ เพราะเหตุว่าบุคคลเหล่านั้นไม่ต้องผูกพันตนให้ชำระหนี้ หากแต่ทรัพย์สินของบุคคลเหล่านั้น ต้องตกอยู่ภายใต้สิทธิของผู้ครอบครองทรัพย์สิน แต่ในกรณีที่เจ้าหนี้มีสิทธิจำนองในอสังหาริมทรัพย์ของลูกหนี้ กล่าวคือเจ้าหนี้เป็นผู้รับจำนอง และลูกหนี้เป็นผู้จำนอง กฎหมายบัญญัติให้เจ้าหนี้ดำเนินการขายอสังหาริมทรัพย์ที่จำนองไว้ก่อน โดยกฎหมายไม่อนุญาตให้ยึดอสังหาริมทรัพย์อื่นของลูกหนี้ เว้นแต่ในกรณีที่การบังคับเอาแก้อสังหาริมทรัพย์ที่จำนองไว้ ไม่เพียงพอแก่การชำระหนี้⁵⁵ และในการบังคับคดีของผู้รับจำนองก็จะดำเนินการด้วยวิธีการยึดทรัพย์สินเหมือนกับเจ้าหนี้อื่น ๆ โดยไม่มีกระบวนการพิเศษใด ๆ ในการจัดการ แม้ว่าเจ้าหนี้⁵³ จะมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งจากราคาขายก่อนตามลำดับการจำนอง และมีสิทธิที่จะรวบรวมเอากับทรัพย์สินที่

⁵² ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 2205 และมาตรา 2209

⁵³ Marcel Planiol, Treatise on the Civil Law, p.110.

⁵⁴ Ibid, p. 114.

⁵⁵ Ibid, p. 120.

จำนวนได้ แม้ว่าทรัพย์สินนั้นจะได้ตกไปอยู่ในมือของคู่ความฝ่ายที่สามก็ตาม⁵⁶ นอกจากนั้น ในการบังคับคดีต่ออสังหาริมทรัพย์ที่แบ่งแยกไม่ได้ของลูกหนี้ เจ้าหนี้เหนือบุคคลของลูกหนี้ไม่สามารถยึดและขายทรัพย์สินส่วนของลูกหนี้ ถ้าหากมีการยึดและขายทรัพย์สินส่วนที่แบ่งแยกไม่ได้ ศาลจะมีคำสั่งให้อยู่ภายใต้เงื่อนไข ซึ่งไม่อำนวยความสะดวกใด ๆ ทั้งนี้ เพราะผู้ซื้อทรัพย์สินตามคำสั่งศาลนั้น จะตกเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่แบ่งแยกไม่ได้ร่วมกับผู้อื่น และอยู่ภายใต้การแบ่งแยก หากอสังหาริมทรัพย์นั้นถูกขายไปยังผู้อื่นทั้งหมด ผู้ซื้อทรัพย์สินตามคำสั่งศาลจะถือถือว่าไม่มีสิทธิใด ๆ ในอสังหาริมทรัพย์นั้น การได้มาซึ่งสิทธินั้น ย่อมจะเปล่าประโยชน์ ดังนั้น ในการยึดอสังหาริมทรัพย์ที่แบ่งแยกไม่ได้ เจ้าหนี้จึงต้องรอจนกระทั่งมีการแบ่งแยกอสังหาริมทรัพย์นั้นออกเป็นส่วน ๆ ก่อน หลังจากนั้น จึงสามารถยึดอสังหาริมทรัพย์ส่วนที่ถูกแบ่งเป็นของลูกหนี้แล้ว ในกรณีที่การแบ่งแยกล่าช้า ในกรณีจำเป็น เจ้าหนี้สามารถดำเนินการได้เพียงกระตุ้นให้ลูกหนี้ดำเนินการแบ่งแยกอสังหาริมทรัพย์นั้น แต่ไม่ว่ากรณีใด ๆ เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะแทรกแซงเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตน⁵⁷ สำหรับการบังคับคดีแก่อสังหาริมทรัพย์ทั่วไป ลูกหนี้อาจจะของดการบังคับคดีได้ โดยการแสดงว่ามีรายได้จากค่าเช่าในทรัพย์สินนั้น ในเวลา 1 ปี ซึ่งมีจำนวนเพียงพอที่จะชำระหนี้ได้⁵⁸

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าในประเทศไทยมีหลักเกณฑ์การยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่าที่เพียงพอแก่การชำระหนี้ แต่ไม่มี

⁵⁶ Peter Herzog, Civil Procedure in France (Netherlands : Martius Nijhoff, 1967), p. 568.

⁵⁷ Marcel Planiol, Treatise on the Civil Law, p.119.

⁵⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 2181 - 92, 2204๗, 2209๗, 2211, 2212, อ้างถึงในศุภลักษณ์ จันทพลาบูรณ์, "ระบบการบังคับคดีทางแพ่ง," หน้า 165.

วิธีการยึดทรัพย์สินอย่างไรจึงจะเพียงพอแก่การชำระหนี้ไว้อย่างชัดเจน ศาลจะใช้ดุลพินิจพิจารณาว่าการยึดทรัพย์สินกระทำเกินจำเป็นหรือไม่ เป็นกรณี ๆ ไป นอกจากนั้น ในกรณีที่เกิดการยึดทรัพย์สินเกินความจำเป็นแล้ว กฎหมายกำหนดให้ตกเป็นความรับผิดชอบของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวแตกต่างจากหลักเกณฑ์ในประเทศสหรัฐอเมริกา ที่มีวิธีการยึดทรัพย์สินเท่าที่เพียงพอแก่การชำระหนี้อย่างชัดเจน โดยให้แบ่งยึดทรัพย์สินในกรณีที่สามารถแบ่งได้อย่างมีเหตุผล และกำหนดความรับผิดชอบของเจ้าพนักงาน ในกรณีที่รวบรวมทรัพย์เกินความจำเป็น และในประเทศฝรั่งเศสก็มีหลักการการแบ่งยึดทรัพย์สินไว้อย่างชัดเจน สำหรับประเทศอังกฤษ การบังคับคดีที่เกินจำเป็น เจ้าพนักงานต้องรับผิดชอบโดยการชดใช้ค่าเสียหาย ซึ่งมาตรการดังกล่าว ผู้เขียนมีความเห็นว่าเป็นวิธีการสนับสนุนให้มีการยึดทรัพย์สินเท่าที่เพียงพอแก่การชำระหนี้

2. ห้ามยึดทรัพย์สินซ้ำ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคแรก บัญญัติว่า "เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินอย่างใดของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว ห้ามไม่ให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นซ้ำอีก..."

จากบทบัญญัติดังกล่าว กฎหมายมีเจตนารมณ์มิให้มีการยึดทรัพย์สินซ้ำกันระหว่างเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาด้วยกันในทรัพย์สินรายเดียวกันของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดทรัพย์สินนั้นไว้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นจะยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นซ้ำอีกไม่ได้ แต่ยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดี เพื่อขอมีส่วนเฉลี่ยในทรัพย์สินหรือเงินจากการขายทอดตลาดนั้น^{๕๐}

^{๕๐} นิพนธ์ จักรางกูร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง การบังคับคดี, หน้า 234.

คำพิพากษาฎีกาที่ 50/2513 : ที่ดินที่ยึดไว้แล้วเพื่อการ
บังคับคดีในเรื่องหนึ่ง แต่ยังไม่ได้ขายทอดตลาด ต่อมาเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาใน
คดีอีกเรื่องหนึ่งนำยึดที่ดินพิพาทซ้ำอีกและขายทอดตลาดไป การยึดและขายทอดตลาด
ในคดีหลังนี้เป็นการไม่ชอบ ผู้ที่ซื้อไม่มีสิทธิร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สิน

ทรัพย์สินที่ห้ามยึดหรืออายัดซ้ำ จะต้องเป็นการยึดหรืออายัด
โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีด้วยกันในทรัพย์สินรายเดียวกันของลูกหนี้ตามคำพิพากษา
ถ้าเป็นการยึดหรืออายัดทรัพย์สินไว้ก่อนโดยเจ้าพนักงานอื่นที่ไม่ใช่เจ้าพนักงานบังคับคดี
ก็ไม่ห้าม^{๕๐}

สำหรับทรัพย์สินที่ยึดชั่วคราวก่อนศาลพิพากษา มิใช่เป็นส่วนหนึ่งของการ
การบังคับคดีตามคำพิพากษา ทรัพย์สินที่ยึดไว้ชั่วคราวก่อนพิพากษาจึงไม่ต้อง
ห้ามยึดซ้ำ^{๕๑}

วิธีการยึดทรัพย์สิน

การยึดเป็นการเอาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาไว้ในความ
ดูแลของเจ้าพนักงานบังคับคดี ฉะนั้น ไม่ว่าทรัพย์สินนั้นจะเป็นสิ่งหาทรัพย์สินหรือ
อสังหาริมทรัพย์ ก็จะต้องมีวิธีการที่แสดงให้เห็นว่าทรัพย์สินนั้นได้ตกอยู่ในการดูแล
ของเจ้าพนักงานบังคับคดี วิธีดังกล่าวได้บัญญัติไว้ในมาตรา 303 และมาตรา
304 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

การยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแบ่งเป็น 2 กรณี คือการ

^{๕๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า 235.

^{๕๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า 236.

ยึดเอกสารหรือสิ่งหาปริมาณที่มีรูปร่าง และการยึดอสังหาริมทรัพย์

1. การยึดเอกสารหรือสิ่งหาปริมาณที่มีรูปร่าง

การยึดเอกสารหรือสิ่งหาปริมาณที่มีรูปร่าง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 303 บัญญัติให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดทำโดย

1.1 นำเอกสารหรือทรัพย์สินนั้นมาและฝากไว้ ณ สถานที่ใดหรือแก่บุคคลใดตามที่เห็นสมควร

วิธีปฏิบัติในการยึดเอกสารหรือสิ่งหาปริมาณที่มีรูปร่างนั้น ต้องยึดโดยนำเอาเอกสารหรือสิ่งหาปริมาณนั้นมา ส่วนการรักษาทรัพย์สินนั้น ปกติในกรุงเทพมหานคร เจ้าพนักงานบังคับคดีจะนำเอาเอกสาร หรือสิ่งหาปริมาณนั้นมาเก็บรักษาไว้ที่สถานรักษาและจำหน่ายทรัพย์สิน กรมบังคับคดี แต่ถ้าเป็นทรัพย์สินซึ่งลำบากต่อการขนย้ายก็อาจมอบให้บุคคลที่สามารถดูแลรักษา ซึ่งมาตรา 303 ได้บัญญัติถึงบุคคลที่ดูแลรักษา ได้แก่

- บุคคลอื่นตามมาตรา 303(1) และ
- ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินนั้นตาม

มาตรา 303 (2) โดยมีข้อสังเกตอยู่ว่า ถ้าเจ้าพนักงานบังคับคดีจะมอบให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้รักษาทรัพย์สินจะต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก่อน แต่ถ้ามอบให้ผู้ครอบครองทรัพย์สินนั้นอยู่เป็นผู้รักษาทรัพย์สิน ก็ไม่ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา แต่จะต้องมีเครื่องหมายแสดงการยึดให้ประจักษ์ โดยการประทับตรา หรือโดยวิธีอื่นใดก็ตามที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นสมควร และ

1.2 แจ้งการยึดให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบ

เมื่อยึดทรัพย์สินแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องแจ้งการยึดนั้นให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบ โดยปิดประกาศยึดทรัพย์สินไว้ ณ สถานที่ยึด ส่วนการแจ้งการยึดก็ปฏิบัติเช่นเดียวกับการส่งคำคู่ความ ตามวิธีการที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง คือ ส่งหมายแจ้งการยึดให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบ โดยลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบุคคลซึ่งอยู่หรือทำงานในสถานที่ยึด

ลงลายมือชื่อรับหมายแจ้งการยึดไว้เอง ถ้าไม่สามารถกระทำได้ ให้ปิดหมายแจ้งการยึดไว้ ณ สถานที่ยึด ซึ่งเป็นภูมิลำเนาของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ในกรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาย้ายภูมิลำเนา ไม่ทราบว่าไปอยู่ที่ใด เจ้าพนักงานบังคับคดีจะประกาศทางหนังสือพิมพ์ก็ได้ ถ้ายึดจากบุคคลอื่นซึ่งครอบครองทรัพย์สินนั้นก็แจ้งให้บุคคลนั้นทราบ ทางปฏิบัติเมื่อยึดทรัพย์สินเสร็จแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีก็ปิดประกาศยึดทรัพย์สินและหมายแจ้งการยึดไว้ ณ สถานที่ยึดซึ่งเป็นภูมิลำเนาของลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยเปิดเผย ถ้าปฏิบัติได้ดังกล่าวแล้วก็ถือว่าเป็นการแจ้งการยึดให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบแล้ว

2. การยึดอสังหาริมทรัพย์

การยึดอสังหาริมทรัพย์ ได้แก่การยึดที่ดิน บ้าน อาคาร หรือทรัพย์สินที่เป็นส่วนควบของที่ดิน ซึ่งปกติก็มีหลักฐานแสดงกรรมสิทธิ์ทางทะเบียนการยึดอสังหาริมทรัพย์นั้นเมื่อยึดแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่อาจกระทำโดยเอาตัวทรัพย์สินนั้นมาได้เหมือนอย่างการยึดเอกสารหรือสังหาริมทรัพย์มีรูปร่าง ดังนั้นกฎหมายจึงได้กำหนดวิธีการยึด โดยการเอาหนังสือสำคัญ สำหรับอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งเป็นหลักฐานในการเปลี่ยนแปลง หรือโอนกรรมสิทธิ์แห่งอสังหาริมทรัพย์นั้นมาไว้ในความดูแลของเจ้าพนักงานบังคับคดี การยึดอสังหาริมทรัพย์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 304 กำหนดว่า

2.1 ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดทำโดยนำเอาหนังสือสำคัญสำหรับทรัพย์สินนั้นมาและฝากไว้ ณ สถานที่ใดหรือบุคคลใดตามที่เห็นสมควร เช่น ยึดที่ดินมีโฉนด เจ้าพนักงานก็จะนำโฉนดที่ดินนั้นมาเก็บรักษาไว้ ณ สถานที่ใดหรือมอบให้แก่บุคคลใดก็ตามที่เห็นสมควร ในทางปฏิบัติเจ้าพนักงานบังคับคดีจะนำโฉนดมาเก็บรักษาไว้เอง โดยเก็บไว้ที่ห้องการ์ด กองบังคับคดีแห่ง 1 กรมบังคับคดี

ในกรณีที่หนังสือสำคัญสำหรับที่ดินยังไม่ได้ออกหรือนำมาแสดงไม่ได้หรือหาไม่พบ กฎหมายบัญญัติให้ถือว่าการแจ้งการยึดทรัพย์สินต่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาและเจ้าพนักงานที่ดิน เป็นการยึดตามกฎหมายแล้ว

2.2 แจ้งการยึดให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบ ตามวิธีการเช่นเดียวกับการยึดเอกสารและสิ่งหามิทรัพย์สินมีรูปร่าง และ

2.3 แจ้งการยึดให้เจ้าพนักงานที่ดินทราบ เพื่อให้เจ้าพนักงานที่ดินบันทึกการยึดไว้ในทะเบียนและป้องกันการโอนเปลี่ยนมือ

จากที่กล่าวมาข้างต้น เป็นแบบพิธีการยึดทรัพย์สินที่กำหนดอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในทางปฏิบัติ เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้รับหมายบังคับคดีแล้ว เป็นหน้าที่ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือผู้รับมอบอำนาจจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องมายื่นคำแถลงขอนำยึดทรัพย์สิน และวางค่าใช้จ่าย โดยในคำแถลงจะแถลงว่ายึดทรัพย์สินอะไร ของผู้ใด ที่ไหน ตามแบบพิมพ์ของกรมบังคับคดี พร้อมกับการยื่นหลักฐานดังนี้ เพื่อให้เจ้าพนักงานบังคับคดีตรวจสอบก่อน

(1) สำเนาทะเบียนบ้านของลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งสำนักงานเขตรับรองไม่เกิน 1 เดือน ในกรณีลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นบุคคลธรรมดา หรือสำเนาหนังสือรับรองฐานะนิติบุคคลของลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งสำนักทะเบียนส่วนบริษัทรับรองไม่เกิน 1 เดือน ในกรณีลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นนิติบุคคล

(2) โฉนดหรือหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินและสัญญาจำนอง หากไม่มีให้ส่งสำเนาโฉนดและสัญญาจำนอง ซึ่งเจ้าพนักงานที่ดินรับรองไม่เกิน 1 เดือน เพื่อให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจับสเกลจำลองแผนที่หลังโฉนดตรวจสอบก่อน

(3) หลักฐานอื่นตามที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะเรียกให้ส่ง เพื่อประกอบการดำเนินการบังคับคดี เช่น ใบทะเบียนสมรส ใบมรณะบัตร เป็นต้น

ในการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องปฏิบัติดังนี้

(1) เวลากระทำการในการยึดทรัพย์สิน ให้กระทำการยึดทรัพย์สินใน

ระหว่างพระอาทิตย์ขึ้น และพระอาทิตย์ตก เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉิน โดยได้รับอนุญาตจากศาล^{๕๒}

(2) ก่อนไปทำการยึดทรัพย์ ให้ตรวจสอบและทำความเข้าใจให้แน่ชัดว่าจะต้องยึดทรัพย์อะไร ของใครและจำนวนราคาทรัพย์ที่จะยึดได้ ตามกฎหมายมีประมาณเท่าใด พร้อมทั้งนำประกาศยึดทรัพย์ไปด้วยเพื่อปิดไว้ ณ สถานที่ที่ยึดทรัพย์^{๕๓}

ก่อนกระทำการยึดทรัพย์ ให้แสดงหมายบังคับคดีต่อลูกหนี้ตามคำพิพากษา ถ้าไม่ปรากฏตัวลูกหนี้ ให้แสดงต่อบุคคลที่อยู่ในสถานที่นั้น^{๕๔}

(3) ในการดำเนินการยึดทรัพย์สิน เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจเท่าที่มีความจำเป็นเพื่อที่จะค้นสถานที่ใด ๆ อันเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ครอบครองอยู่ เช่น บ้านที่อยู่ คลังสินค้า โรงงาน และร้านค้าขาย ที่มีอำนาจที่จะยึดและตรวจสอบบัญชีหรือแผ่นกระดาษ และกระทำการใด ๆ ตามสมควรเพื่อเปิดสถานที่หรือบ้านที่อยู่ หรือโรงเรือนดังกล่าว รวมทั้งตู้หรือที่เก็บของอื่น ๆ แล้วรายงานให้ศาลทราบ^{๕๕}

(4) ให้ยึดทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแต่เพียงประมาณราคาที่จะขายทอดตลาดได้พอชำระหนี้ตามหมายบังคับคดี พร้อมทั้งค่าธรรมเนียมในการบังคับคดี เว้นแต่จะได้มีกฎหมายบัญญัติไว้หรือศาลจะได้มีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

^{๕๒} ระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 ข้อ 14.

^{๕๓} เรื่องเดียวกัน, ข้อ 11.

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน, ข้อ 15.

^{๕๕} เรื่องเดียวกัน, ข้อ 16.

แต่ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษามีทรัพย์สินซึ่งมีราคามากกว่าจำนวนหนี้ และมีอาจแบ่งยึดโดยมิให้ทรัพย์สินนั้นเสื่อมราคา เช่น ทำให้เปลี่ยนสภาพหรือราคาต่ำ ทั้งทรัพย์สินที่จะยึดให้พอคุ้มจำนวนหนี้ไม่ปรากฏด้วยแล้ว ก็ให้ยึดทรัพย์สินที่วานั้นมา ขายทอดตลาด ถึงแม้ผู้นายึดจะชี้ให้ยึดแต่เพียงบางส่วนก็ดี^{๕๖}

(5) ในการยึดทรัพย์สินเงิน เจ้าพนักงานบังคับคดีจะแสดงให้เห็นโดย ประจักษ์แจ้งตามวิธีที่เห็นสมควรว่าได้มีการยึดทรัพย์สินแล้ว เช่น

(1) สิ่งของ ให้ปิดหรือผูกแผ่นเลขหมาย สิ่งของที่ยึดสำคัญให้ ตรงตามบัญชีทรัพย์สิน ถ้าสามารถจะเก็บรวบรวมเข้าหีบหรือตู้ได้ ก็ให้รวมแล้วปิดหีบ หรือตู้ประทับตราครุฑอีกชั้นหนึ่ง

(2) ห้องแถว ตึกแถวหรือสิ่งปลูกสร้าง ให้ปิดเครื่องหมายไว้ ทุกห้อง

(3) สัตว์พาหนะและปศุสัตว์ จะใช้สีทาที่เขาด้านในตัว หรือ จะใช้แผ่นเลขหมายผูกคอ หรือจะต้อนเข้าคอกแล้วผูกเชือกประทับตราครุฑที่ประตู คอกก็ได้ แล้วแต่จะเห็นสมควร แต่อย่าให้เป็นการขัดข้องต่อการเลี้ยงรักษาสัตว์^{๕๗}

(6) ในการยึดที่ดิน ให้รังวัดเขตกว้างยาวของที่ดินที่ยึดกับแผนที่จำลอง หลังโฉนด ว่าจะเป็นที่ดินแปลงเดียวกันหรือไม่ หากควรเชื่อได้ว่าเป็นที่ดินแปลง เดียวกันแล้ว ให้จดชื่อเจ้าของที่ดินข้างเคียงเท่าที่ทราบกำกับไว้ในแผนที่จำลอง และแสดงให้เห็นสภาพและทำเลที่ตั้งของที่ดินที่ยึด และแสดงด้วยว่าอยู่ใกล้ไกล สถานที่ราชการหรือที่ชุมนุมชนหรือทางบก ทางน้ำประมาณระยะทางเท่าใด^{๕๘}

การประมาณราคาที่ดินพึงพิจารณาตามหลักเกณฑ์เหล่านี้ประกอบ

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน, ข้อ 18.

^{๕๗} เรื่องเดียวกัน, ข้อ 34.

^{๕๘} เรื่องเดียวกัน, ข้อ 26.

กันคือ

(1) ราคาซื้อขายกันในท้องตลาดโดยคำนึงถึงสภาพแห่งที่นั้นว่า เป็นที่อะไร เช่นที่ปลูกตึกแถว เรือนแถว ให้เช่า หรือที่บ้าน ที่สวน ที่นา ที่ไร่ และที่นั้นอยู่ในทำเลอย่างไร เช่นอยู่ในทำเลค้าขาย ที่ชุมนุมชน หรือใกล้ทางบก ทางน้ำ ท่าเรือ หรือมีประโยชน์รายได้มากน้อยเพียงใดเหล่านั้น เป็นต้น

(2) ราคาที่ดินตำบลนั้นหรือตำบลใกล้เคียง ซึ่งเจ้าพนักงาน บังคับคดีเคยขายทอดตลาดไปแล้ว

(3) ราคาซื้อขายหรือจำนองหรือขายฝากครั้งสุดท้ายของที่ดิน ที่ยึดและที่ดินข้างเคียง

(4) ราคาประเมินปานกลางของสำนักงานที่ดิน^{๕๐}

การยึดเรือน โรงหรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่น ให้จดขนาด กว้าง ยาว และบรรยายสภาพแห่งสิ่งนั้น ๆ เช่น พื้น ฝา ประตู หน้าต่าง เสา เครื่องบนใช้ไม้ชนิดใด หลังคาอะไร มีกี่ชั้น กี่ห้อง และเก่าใหม่อย่างไร เลขทะเบียนเท่าไร ถ้าเป็นสถานที่ให้เช่า ค่าเช่าเท่าใด^{๗๐}

(7) ในการยึดทรัพย์นั้น ให้ยึดเฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแต่ ถ้ามีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยและไม่ปรากฏว่าส่วนใดเป็นของลูกหนี้ ให้ยึด มาทั้งหมด^{๗๑}

(8) เมื่อได้ยึดทรัพย์แล้ว ให้จดบัญชีทรัพย์ที่ยึดโดยแสดงรายละเอียด เช่น ชื่อ ประเภท จำนวน ขนาด น้ำหนัก สภาพของทรัพย์และประมาณราคา ทรัพย์ที่ยึดไว้ แล้วให้ผู้นำยึดลงนามรับรองบัญชีนั้น ถ้าผู้นำยึดไม่เห็นชอบตามราคา

^{๕๐} เรื่องเดียวกัน, ข้อ 37.

^{๗๐} เรื่องเดียวกัน, ข้อ 28.

^{๗๑} เรื่องเดียวกัน, ข้อ 32.

ที่เจ้าพนักงานบังคับคดีประมาณ ก็ให้บันทึกไว้โดยชัดเจน⁷²

(9) ทรัพย์สินที่ยึดไว้แล้วให้นำมาเก็บรักษาไว้ที่กรมบังคับคดี แต่ถ้าเป็น
อสังหาริมทรัพย์ หรือสิ่งของซึ่งลำบากต่อการขนย้าย ให้มอบแก่บุคคลที่สมควร
ดูแลรักษาไว้

ในการที่จะให้ผู้ดูแลรักษาทรัพย์สินนั้น พึงถือหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

- (1) ถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาขอมารับรักษาทรัพย์สินที่ยึดและ
เจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นสมควรจะมอบทรัพย์สินนั้นไว้ในความอารักขาของเจ้าหนี้ก็ได้
- (2) ถ้าเจ้าหนี้ไม่รับรักษาทรัพย์สินที่ยึดเมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดี
เห็นสมควรจะมอบไว้ในความอารักขาของบุคคลอื่นซึ่งครอบครองทรัพย์สินนั้นอยู่หรือ
จะมอบไว้ในความอารักขาของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา
ยินยอมก็ได้
- (3) ถ้าไม่สามารถจะปฏิบัติดังกล่าวใน (1) และ (2) ได้
เจ้าพนักงานบังคับคดีจะเข้าสถานที่เก็บทรัพย์สินและจะจ้างคนเฝ้าทรัพย์สินนั้นไว้ก็ได้⁷³

(10) เมื่อกระทำการยึดทรัพย์สินเสร็จแล้ว ให้ปิดประกาศยึดทรัพย์สินไว้
ณ สถานที่ที่ยึดโดยเปิดเผย และให้ทำรายงานและบัญชีทรัพย์สินที่ยึดเสนอผู้อำนวยการ
กองยึดอายัดและจำหน่ายทรัพย์สิน⁷⁴ (ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นกองบังคับคดีแห่ง)

(11) การยึดที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์อย่างอื่นอันอยู่ในที่ดิน ให้รับแจ้ง
การยึดไปยังเจ้าพนักงานที่ดินและหรือหัวหน้าเขตแห่งท้องที่แล้วแต่กรณี แต่ถ้า
เป็นการยึดที่ดินที่ยังไม่มีโฉนด ตราจองหรือใบไต่สวน ตามประมวลกฎหมายที่ดิน

⁷² เรื่องเดียวกัน, ข้อ 40.

⁷³ เรื่องเดียวกัน, ข้อ 61.

⁷⁴ เรื่องเดียวกัน, ข้อ 23.

หรืออสังหาริมทรัพย์อื่นอันอยู่บนที่ดินนั้น ให้รับแจ้งไปยังหัวหน้าเขตแห่งท้องที่⁷⁵

(12) เมื่อได้กระทำการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว ให้แจ้งการยึด ราคาประเมินให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบ และถ้าหากทรัพย์สินที่ยึดมีผู้ถือกรรมสิทธิ์ร่วม ให้แจ้งการยึดให้ผู้ถือกรรมสิทธิ์ร่วมทราบด้วย

ถ้าไม่สามารถกระทำตามความในวรรคก่อนได้ ก็ให้ปิดประกาศแจ้งการยึดไว้ ณ สถานที่ยึดและที่กองบังคับคดีแห่งหรือประกาศแจ้งการยึดทางหนังสือพิมพ์รายวัน ไม่เกิน 7 วัน⁷⁶

ความมีผลของการยึดทรัพย์สิน

การยึดสังหาริมทรัพย์สมบูรณ์เมื่อนำเอาทรัพย์สินนั้นมาและฝากไว้ ณ สถานที่ใดหรือแก่บุคคลใดตามที่เห็นสมควรหรือมอบไว้ในความอารักขาของลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยความยินยอมของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา หรือมอบไว้ในความอารักขาของบุคคลอื่นใด ซึ่งครอบครองทรัพย์สินนั้นอยู่ และแจ้งการยึดให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือผู้ครอบครองทรัพย์สินนั้นอยู่ทราบ

ส่วนการยึดอสังหาริมทรัพย์สมบูรณ์เมื่อใดนั้น มี 2 กรณี คือ

1. กรณีที่มีหนังสือสำคัญ การยึดสมบูรณ์เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีเอาหนังสือสำคัญสำหรับทรัพย์สินนั้นมา และแจ้งการยึดให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาและเจ้าพนักงานที่ดินทราบ การแจ้งการยึดต่อเจ้าพนักงานที่ดินนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 304 มุ่งประสงค์คุ้มครองบุคคลภายนอกผู้ทำการสุจริต จึงบัญญัติให้เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องแจ้งเจ้าพนักงานที่ดิน ผู้มีหน้าที่ทราบ

⁷⁵ เรื่องเดียวกัน, ข้อ 42.

⁷⁶ เรื่องเดียวกัน, ข้อ 44.

เพื่อให้เจ้านักงานที่ดินบันทึกการยึดไว้ในทะเบียน ในกรณีที่มีการขายที่ดินพิพาทในวันเดียวกับที่เจ้านักงานบังคับคดีทำการยึด แต่เจ้านักงานที่ดินยังไม่ได้รับแจ้งการยึดจากเจ้านักงานบังคับคดี ดังนี้ การยึดยังไม่ชอบด้วยกฎหมาย ใช้ยื่นฟ้องซึ่งรับโอนโดยสุจริตไม่ได้^{๗๗}

2. กรณีที่หนังสือสำคัญยังไม่ได้ออกหรือนำมาแสดงไม่ได้ หรือหาไม่พบการยึดสมบูรณ์ เมื่อมีการแจ้งการยึดต่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาและเจ้านักงานที่ดิน

ในกรณีที่ยังไม่มีการแจ้งการยึดให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบ และลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ก่อให้เกิด โอนหรือเปลี่ยนแปลง ซึ่งสิทธิในทรัพย์สินที่ยึดภายหลังการยึด บุคคลภายนอกผู้ได้สิทธิโดยสุจริต อาจอ้างสิทธิยื่นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือเจ้านักงานบังคับคดีได้ กรณีไม่ต้องตามบทบัญญัติมาตรา 305 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ยังถือมิได้ว่าเป็นการยึดทรัพย์สินตามกฎหมาย

ผลของการยึดทรัพย์สิน

1. การยึดสิ่งหาริมทรัพย์มีรูปร่าง ครอบไปถึงดอกผลแห่งทรัพย์สินนั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 303 วรรคท้าย

2. การยึดอสังหาริมทรัพย์ย่อมครอบถึงเครื่องอุปกรณ์และดอกผลนิติัยของอสังหาริมทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 304 วรรคสอง

^{๗๗} คำพิพากษาฎีกาที่ 3364/2527

3. ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะก่อให้เกิด โอน หรือเปลี่ยนแปลงซึ่งสิทธิ
ในทรัพย์สินที่ถุกยึดแล้วไม่ได้

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 305 (1)
บัญญัติว่า

"การที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ก่อให้เกิด โอน หรือเปลี่ยนแปลง
ซึ่งสิทธิในทรัพย์สินที่ถุกยึดภายหลังที่ได้ทำการยึดไว้แล้วนั้น หากอาจใช้ยื่นแก่เจ้าหนี้
ตามคำพิพากษาหรือเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ไม่ ถึงแม้ว่าราคาแห่งทรัพย์สินนั้นจะ
เกินกว่าจำนวนหนี้ตามคำพิพากษาและค่าฤชาธรรมเนียมในการฟ้องร้องและการ
บังคับคดี และลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้จำหน่ายทรัพย์สินเพียงส่วนที่เกินจำนวนนั้น
ก็ตาม"

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ภายหลังจากที่มีการยึดทรัพย์สิน
โดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว การที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาก่อบุคคลสิทธิผูกพันทรัพย์สินที่ยึด
แม้เพียงบางส่วน ก็จะใช้ยื่นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ได้
และผู้ซื้อทรัพย์สินที่ยึดนั้นไปก็ไม่ได้กรรมสิทธิ์ จะต้องคืนทรัพย์สินนั้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 1486/2512 : โจทก์ทำสัญญาซื้อที่ดินที่ถุกยึด
ภายหลังที่ได้มีการยึดไว้โดยชอบแล้ว หากอาจใช้ยื่นแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือ
เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ไม่ ผู้ซื้อที่ดินที่ถุกยึดโดยสุจริตในการขายทอดตลาดตาม
คำสั่งศาลไม่จำเป็นต้องคืนที่ดินให้แก่โจทก์

4. การยึดทรัพย์สินไม่กระทบกระทั่งถึงบุริมสิทธิหรือสิทธิอื่น ๆ ซึ่งบุคคล
ภายนอกอาจร้องขอให้บังคับเหนือทรัพย์สินนั้นได้ตามกฎหมาย ตามประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287